

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ezechielis Spanhemii Dissertationes De Praestantia Et Usu Numismatum Antiquorum

Spanheim, Ezechiel

Amstelodami, 1671

2. Circa Formas eorundem. Selecta quaedam ex Nummis & Auctoribus de Hippopotamo Nili & Aegypti Symbolo; Elephante phalerato; Camelis Saginariis & Dromadibus. Rhinocerote; Monocerote, an in Nummo P. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-12878

symbolum, *Phanicem* æternæ & novæ vitæ, *Upupam* aut *Ciconiam* Pietatis, *Cornicem* Concordiæ, *Bovem* autem Fertilitatis, aliaque id genus magis trita, quorum etiam causam quis ignorat? Quamvis aliàs *Boves* miseriæ symbolum ob perpetuos illius animalis labores, & in somnis visos malum portendere, duo somniorum interpretes cum *Esæus* apud *Josephum*, tum *Astrampsychnus* in *Oneirocriticis* contendant.

Lib. Ant.
xvii. c. 15.

FORMAS vero *Animalium* terrestrium, æreorum, aquatiliū, vulgo minus notas, aut de quibus dissentiant nonnunquam prisca & recentiores Naturæ consulti, iidem Nummi in conspectu ponunt. Sic *HIPPOTAMUM* Philippi & *Otacillæ* Numismata, satis arguunt, quare idem Equi non solum, sed Bovis nonnullis veterum, aliis Porci Marini etiam nomine nuncupetur. Ita enim in iis expressus est, ut cauda & dentibus Aprum, pedibus autem divisis & mole corporis, Bovem referat, cætera fœde simus, & ad Aristotelis potius, quam Herodoti aut Diodori descriptionem comparatus. Neque tamen recentioribus accedo, qui proinde à sola magnitudine *Equi Marini* vel *Fluvialis* verius nomen illi inditum credunt, quum diserte Aristoteles & jubam instar Equi, & vocem ejusdem seu hinnitum, interiora denique Equo & Asino similia referat, unde etiam Hippopotami nomen illi adhæsisse crediderim. Accedit insuper alia maxillarum, ventris, ac pedum, nisi quod divisæ sunt ungulæ, cum Equo similitudo, quam illi quoque tribuit *Achilles Tattius*: *ἔστι μὲν ἵππος τὴν γαστήρα καὶ τὸν πῆδον ὅτι οὐκ ἔχει τὴν ὀπίσθην*, hoc est, quod ad ventrem pedesque attinet Equus est, nisi quod divisas habet ungulas, non ut vulgo Interpretes, *bifidas*. Unde quoque de eadem bellua *Calpurnius*,

Circæ FORMAS Animalium.

Hist. Animal. lib. ii. cap. 12.

Lib. iv. de Clitoph.

DISSERTATIO TERTIA

& EQUORUM nomine dignum

*Sed deforme pecus, quod in illo nascitur amni,
Qui sata riparum venientibus irrigat undis.*

Sed præter Achillem illum, diligentem utique ac domesticum pictorem hujus animalis, patebit res clarius ex sequenti ejus schemate, obvio jam in Cimeliis Antiquariorum.

En, juxta optimos auctores, caput hujus belluæ rotundum & grave; resimum rostrum; cauda Apri; juba ac venter velut Equi; ungulæ instar Boum divisæ, neque tamen eadem solum bifidæ, ut vulgo Plinius, Ammianus, aliique etiam è recentioribus tradidere. Sed gravior adhuc error Ammiani, qui easdem bifidas, ut ibi legitur, ungulas ad speciem Equorum tribuit huic feræ in nuperis editionibus; ac proinde loco, ut omnino crederem, in tam absurdo mendo vel corrupto, vel hiulco. Equidem novi Equum prodigii loco Julio Cæsari natum, fissis in duas partes prioribus ungulis, si fides habenda Dioni Cassio. Sed hoc nihil ad Ammianum, cujus hæc verba vulgo referuntur, *Hippopotami quoque generantur in illis partibus ultra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi, ad speciem EQUORUM bifidas habentes ungulas, caudasque breves.* Quis postrema hæc gravissimo auctori credat excidisse? Non ego certe: unde loco *Equorum*, libenter *Boum* legerem; utique appo-

quam germanus illius & peculiaris foetus, Parentem arguit in nummis aliquot HADRIANI cum inscr. NILVS.

Neque absimiles occurrunt aliquot Nummi Trajani. Circumstantes etiam nonnunquam pueros observas; sicut eosdem quoque præfert Statua Nili Vaticana, & ejusdem fluvii *πολύρον* effigies apud Philostratum; quos alias in Ægyptiis NILI picturis familiares notasse jam olim Heliodorum, & *νάις* & *Νείλις* dictos alibi memini me legisse. Sed præter modo adlegatos, videas quoque Niloticum hunc vel Ægyptium Elephantem, ut vocatur Achilli Tatio hæc bellua, Hebræorum autem *Behemoth* juxta doctissimum Bochartum, in præclaris aliquot Nummis Ægyptiis Claudii ac Neronis Gazæ Mediceæ. Alias *Equos* revera *Marinos*, superiori nempe parte equina, inferiori autem in piscem desinentes videas cum in denariis Atratinorum gentis Sempronix apud Urfinum, tum in variis maritimum locorum Nummis. Omitti vero hic nequit sine nota insignis error eruditi Antiquarii, qui ludis sæcularibus à Philippo Imp. celebratis, h. e. millenario ab U. C. quo superior Nummus percussus, cum feræ hujus effigie, eandem nunquam ante Romæ spectatam confidenter adseruit. At præter ^a Capitolinum, ^b Lampridium aliosque, Plinium & Ammianum consulere potuisset, qui

Jo. Him-
melar. ad
Numif.
Aresch.
Tab. xli.
^a In Anton.
Pio.
^b In Elaga-
balo.

qui ædilitate Scauri (hoc est tribus & ultra ante Philippum sæculis) primum Romæ conspectum hoc animal, ac per plures dein ætates in urbem deductum tradunt. Quod vero addit idem Marcellinus sua ætate non potuisse eandem feram amplius inveniri, adsentitur ei quoque Themistius; quamvis proxime ante Ammiani ætatem, Cari nempe ac filiorum temporibus, decorasse adhuc Hippopotamum amphitheatricas voluptates, liqueat ex adlato paullo ante Calpurnii loco. Neque sequitis Ammianum ætatibus, fefellit Editorum industriam, qualiscunque prædicata hujus animalis sagacitas.

Neque minori voluptate adficiunt obvii passim in iisdem Nummis ELEPHANTES, modo bijuges, modo quadrijuges curribus juncti, non terroris amplius, sed triumphalis pompæ apud Majores vestros argumenta. Hinc productus etiam paullo ante Elephas, & ex simili ministerio, J. Casari olim exhibitus, obiter illustratus. At vero non prætereundus hoc loco ornatus ac loricatus ad pugnam Elephas; unde veterum quorundam auctorum loca de hoc more haud parum lucis scenerantur. Exhibet vero cum inter alios sequens Philippi nummus.

R 3

Non

Non repetam hic quæ in genere de bellico hujus animalis usu, qui ab Indis ad reliquas gentes dimanavit, ex auctorum veterum lectione omnibus obvia sunt & exposita. Illud forte majus erit operæ pretium admonere, inde factum, ut non minus quam homines, ferro etiam munitus Elephas in aciem procederet. Quum enim ob ingentem corporis molem jaculorum & telorum ictibus pateret bellua, in qua potissimam victoriae fiduciam videbantur collocare, qui earum opera in bello utebantur, hinc morem etiam illum receptum crederem, ut lorica præmuniretur. Tales Elephantes olim ab Antiocho Eupatore in aciem contra Judæos educti, ut notum ex Auctore Macchabæorum; καὶ εἶδεν Ἐλεάζαρ ὁ Σαβαράν ἐν τῇ θηρίων περὶ ὤμων δάρεσσι βασιλικῶν, καὶ ἰὼν ὑπεράγον πάντα τὰ θηρία, καὶ ᾤθη ὅτι ἐν αὐτῷ ἔστιν ὁ βασιλεὺς. Videns vero Eleazar dicitur Sabaran, unam ex bestiis loricatorum induam lorica regia, qua erat superior omnibus aliis bestiis, & visa est illi Regem ferre. Instructos eodem modo contra Cæsarem Scipionis Elephantibus ex Hirtio quoque discimus, ornatusque ac loricatorum Elephantibus quum esset, quæ pars ejus corporis nuda sine tegmine relinqueretur, ut eo tela conficerentur. Accedit Heliodorus, qui morem illum vulgo receptum clare innuit, Ὅσοι δὲ καὶ διεδίδραστον ἀπερχοίσι, καὶ εἶδεν δεξιᾶντες ὄντι Ἐλέφαντας ἀπεχώρουν. τὸ γὰρ θηρίον περὶ ὤμων καὶ σιδήρῳ ἀδραζινομένῳ εἰς μάχην. Quicumque effugiebant nullo facinore edito, nec ullo detrimento Elephantis illato discedebant. Bellua enim ferro munita est, cum ad prælium accedit. At vero morem illum eruditus notum non jam solum evincit, sed nobis etiam ante oculos ponit superior Elephas, unde insuper discimus, non jam partem aliquam, sed totum etiam corpus eo modo instructum ac præmunitum. Talis nempe Regis Indorum Elephas, quem phaleris aureis

Lib. II.
cap. V I.
v. 43.

De Bello
Africano.

Lib. I X.

reis toto corpore contextum narrat Curtius, *Longior ubi Lib. viii. expeditio est, Elephanti vehunt currum, & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro?* Elephanti comitem hic obiter adjungimus CAMELUM, & ex eo quidem genere, quod Græci DROMADES vocant. Quum enim vulgo notum sit ex veterum & recentiorum historiis, alios esse Camelos in Oriente, quibus vulgo ad onera ferenda, alios autem quibus ad cursum tantum utantur, hinc utriusque generis signati in antiquis Nummis. Priores quidem saginarios illos & ἀρχοφόρος innuere videntur varii & obvii Trajani nummi cum inscriptione ARABIÆ aut ARABIÆ ADQUISITÆ, cujus generis unus infra adducetur. Arabicos autem Camelos satis arguit, quod non duos instar Bactrianorum, sed unum tantum præferant gibbum, qualis etiam Camelus è dromadam ut videtur genere obvius in denario gentis Æmiliæ, cum inscriptione Aretæ Arabum Regis. Unde certe liquet vere jam olim ab Aristotele, & inde à Plinio discrimen illud Bactrianorum & Arabi-
 Lib. II. Hist. Anim. c. I.
 corum Camelorum observatum, à Solino autem perperam inversum, *Arabici bina tubera in dorso habent, singularia Bactriani.* Alterius vero speciei Camelos, ad cursum comparatos, atque inde Græcis δρομάδες dictos, graciliores proinde ac minoris stature exhibet sequens nummus singularis raritatis sub Caracalla percussus, cujus ectypum petenti mihi lubenter indulfit Cl. Patinus.

Do-

Dolendum equidem fugientes omnino & exesas inscriptionis litteras, locum signati hujus Nummi hodie nobis invidere. Neque enim obvium illum aut vulgarem in Antiquis Nummis, facile licet ex adpicto animali colligere. At illo interim beneficio fruamur, quod Dromadem ejusmodi Camelum exhibeat, cum nudo fessore protensa dextra nescio quid innuentem. Mira autem sunt, quæ de velocitate hujus animalis, qua Equos longè dicitur superare, narrant cum antiqui auctores, Diodorus, Strabo, Philostratus, tum recentiores, Leo Africanus, Marmolius, aliique, qui sua nobis itinera, Asiatica nempe aut Africana reliquere, puta unius diei spatio ultra centum milliaria Dromades id genus conficere, idque modico viatico octo vel decem dies per deserta continuantes. Hinc non immerito Dromas Talmudicis dictus גמלא פיתא seu *Camelus volans*, & juxta Glossam Magistrorum, quia est cursu velox instar avium volantium, ut observat in Lexico suo Talmudico doctissimus Buxtorfius. Haud aliter nempe ac Græci & Romani celeres suos Equos nonnunquam *Pegasos, Volucres Aquilas*, aliisque id genus nominibus appellarunt, qua de re infra.

De RHINOCEROTE haud ignota quoque veterum ac recentiorum controversia, quorum alii fabulosis eundem annumerant, alii vero unum, alii duo cornua, eademque modo in naribus, modo in capite, modo in humeris etiam posita voluerunt. Visum vero Romæ hoc animal Flavio temporibus, non ex Plinio solum, Suetonio, aut Martiali discimus, sed præterea ex Nummo Domitiani, ex quo patet luculenter, illud sæcularibus Ludis exhibitum, ac in ejus rei memoriam ibi expressum, cum unicornu è naribus prominente. Unde mirari subit nuperum *Historia Animalium*

malium scriptorem, qui cum duobus cornibus in his
 ipsis Domitiani Nummis depictum refert: sed illum
 in hunc errorem induxisse videtur Aldrovandus, &
 utrumque Pierius, qui hoc ipsum de duobus Rhino-
 cerotis cornibus nummo illo expressis ante eos tradi-
 derat, verum quod jam auguratus est Aldrovandus,
 Elephante nobis pro Rhinocerote obtruso. Certe satis
 Pierium aliosque ei adficientes arguunt, cum pro-
 ductæ jam ante superiori sæculo hujus nummi Icones
 ab Antonio Augustino, & Sebastiano Erizzo, tum se-
 quens ejusdem effigies illis consentanea.

Joan. Jon-
 ston. Hist.
 Quadrup.
 Lib. 11.
 Hiero-
 glyph.

Ut omnino inde corruptum constet Martialis locum
 vexatum jam viris doctis, ubi geminum cornu huic fe-
 ræ videtur tribuere: de quo præter alios consulendus
 Cl. Bochartus in præclaro opere de Animalibus sacris,
 ne actum procul dubio hic agamus, neque enim liber
 ille nobis ad manum, dum hæc commentamur. Certe
 in hunc errorem haud impingere potuit Poëta testis
 illius spectaculi oculatus, quale nummus iste Domitia-
 ni repræsentat, qui juxta Plinium, Ælianum, aliosque
 unum cornu alio loco eidem feræ tribuit,

Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Alias sequutis etiam temporibus, & præter sæcularium
 solemnitatem, ornasse non semel Rhinocerotas Ro-
 manas

S

manas

manas ludorum editiones, liquet aliunde ex Auctori-
 bus Historiæ Augustæ, Capitolino in Pio & Gordia-
 nis, ac Lampridio in Elagabalo. Immo sub Trajano
 etiam idem animal Romæ conspectum, fidem facit
 Nummus ab Occone descriptus, quinto illius Augusti
 Consulatu. Ut pateat inde luculenter, quam vere
 à^a Plinio ac^b Æliano sit adsertum, formam illius belluæ
 Romanis esse notissimam, quippe apud quos sæpe sit
 in amphitheatris visa. Si fides vero habenda est Pyrrho
 Ligorio, notatur ab eodem in uno Domitiani Numi-
 smate Rhinoceros cum Elephante, ut videbam nuper
 in antiquariis ejus collectionibus ineditis, quas adser-
 vat Bibliotheca Augustæ Christianæ.

^a Lib. viii. c. 20.
^b Lib. xvi. c. 44.

Neque vero in isdem diversum ab eo MONOCE-
 ROTA memini me vidisse, quem à se tamen in Num-
 mo veteri inspectum apud hunc ipsum Ligorium te-
 statur Aldrovandus, cornu cantharo humi stanti infe-
 rentem, cum inscr. ΝΥΣΣΕΩΝ. Suspiciatur vero per-
 cussum illum ab Indis Nysæis, in Bacchi sui cultum,
 ac memoriam victoriarum Alexandri Magni, & reper-
 ti in eo tractu id genus Unicornis. Eundem quoque
 Nummum vulgavit Medicus quidam Gallus scripto
 vernaculo, ac eidem Alexandro Indorum Triumphato-
 ri tribuit; paullo tamen aliter expressâ nummi epi-
 graphe, ΝΥΚΕΩΝ. Vir autem doctissimus, magnum
 lumen Germaniæ nostræ litteratæ, recentem illum
 Nummum statuit, peculiari illi destinata commenta-
 tione in variæ eruditionis opere. In ea autem id agit
 pluribus, ut eundem adscribat non Indiæ illi Nysæ,
 sed haud paullo viciniore Nicææ, sitæ in Liguriæ &
 Galliæ finibus, ac legendam proinde auguretur inscrip-
 tionem ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Fundus illi hujus observatio-
 nis Julius Scaliger, qui in ea Urbe visum à se narrat
 cornu

Laurent.
 Catelanus
 l. de Uni-
 corni.

Thom.
 Reinesius
 var. lect.
 l. ii. c. 2.

Exerc. ccv.

cornu hujus Monocerotis; unde quoque illud ab eodem Heroë Scaligero, aut ab alio forte conscio geminæ voluptatis, ad perpetuam rei memoriam æri incisum putat superiori sæculo, ac intuitu Græcorum illius urbis aboriginum, signatum Græco illo nomine ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Neque dubitat vir eruditissimus hanc suam de Nummo illo sententiam, ut extra omnem contentionis aleam proponere; immo pro qua paratus sit forti animo *tanquam Danais pro navibus Ajax* depugnare. Non vero is ego sum, quibus digiti pruriant hanc pugnæ aleam subeundi, aut vero qui gestiam inde capere solatium, quod cum victus ero, cum Aiace ferar decertasse. Optassem equidem mihi copiam fieri illius Nummi, aut iconis inde expressæ; ut de eo liceret certius aliquid statuere, maxime de ætate illius & occasione, qua percussus fuit; & an ad remota illa Alexandri M. tempora, aut ad alia eum subsequuta, an vero ad elapsum modo sæculum omnino referri debeat. Sed non licuit mihi hæctenus Galli illius Medici scriptum consulere, quo Nummi illius iconem dedit inspiciendam, aut eundem in penu antiquaria Pyrrhi Ligorii à me hic inspecta observare, à quo primum Nummi hujus notitia videtur dimanasse. Illud tamen in Lectoris gratiam, & ad majorem quandam lucem hujus rei haud alienum erit præmonere, magnam utique fuisse superiori sæculo, quod tu non ignoras, Pyrrhi hujus Ligo-

*Judicium
de Operibus
Antiquarius
Pyrrhi Ligo-
rii medi-
ci.*

rii in colligendis undique residuis prisca ævi monumentis diligentiam, ac in iisdem delineandis, describendis, in certum ordinem redigendis, & pro captu etiam interpretandis, incredibilem quandam neque fatis unquam prædicandam sedulitatem. Hinc optimos & publicos illius industriæ præcones nactus jam olim sibi conjunctos arcta id genus studiorum commu-

nione, Antonium Augustinum, Fulvium Urfinum, Onuphrium Panvinium, Annibalem Caro, & his ætate proximum Laurentium Pignorium, omnia clarissimæ famæ nomina. Sed certiores adhuc ejus rei testes exstant Herculeæ Viri lucubrationes antiquariæ etiamnum superstites, in quadraginta & plura volumina digestæ; quæ integræ adhuc in Taurinensi Bibliotheca, & hic in urbe magna sui parte in supellectile libraria Christianæ Augustæ, Farnesiana, & Barberina, instar præstantissimi cujusdam Thesauri, adservantur. Complectuntur vero illæ, tum consueto litterarum ordine & libris totidem, Geographicam locorum hominumque prisce ævi enarrationem, insertis passim Lapidum ac Nummorum monumentis; tum præterea Commentarios singulares in Græcorum & Cæsarium aliquot Nummos; ac insuper Tractatus quosdam peculiare ad illustrationem Romanæ omnisque remotæ antiquitatis comparatos; De Religione & Dis Gentilium, Heroibus & Viris Illustribus, Ponderibus, Mensuris, Statuis, Monetis, Funeribus, Re Nautica, Vestriaria, Claris Familiabus Romanorum, de eorum Magistratibus, ac tandem distinctis quibusdam Tiburis, Villæ Hadrianæ, aliorumque id genus vel Rituum vel locorum explicationibus. Dum vero easdem fama & commendatione eruditorum hujus ac superioris sæculi mihi pridem notas, obiter versare licuit aliquoties, facile deprehendi multas latere in iis optimas prisce ævi reliquias, quibus vel imprimis prioribus Inscriptionum aut Nummorum veterum collectionibus ingens & præclara quædam accessio fieri posset; ac inde in omne litterarum & doctrinæ genus utilitas non levis redundare. Multa enim id genus hodie etiam haud amplius obvia, ibi recondi adversus injuriam temporum;

rum; multa etiam ab aliis secus aut prophanter descripta, accuratius ibi aut fidelius, quam vulgo in editis legi; præter conspicuam singularis cujusdam in colligendis iis, ac ubi opus fuit delineandis, industriæ laudem. Sed neque illud vicissim dissimulabo, plura passim occurrisse congesta in tam vasta mole, quæ aut dubiæ fidei, aut confessæ videbantur novitatis; magnam inprimis Nummorum segetem ipsa locorum aut inscriptionum notatione quam oppido singularem. Et quidem erratum videbam frequentius in Græcis id genus monumentis vel tradendis vel explicandis; adjunctas certe iisdem interpretationes, nullum ferme usum Græcarum aut interiorum alias litterarum manifesto nimis arguere. Varia ejus rei exempla possem huc adferre, quæ subinde sese mihi ac dolenti quidem ingerbant, & quæ suo loco nonnunquam ac ordine, sed cum pace ejus viri, cujus ossa quiescant molliter, lectorum oculis subjiciemus. Sive itaque fatum illud sit omnium vastarum collectionum, in quibus vulgo πολλά μὲν ἐσθλά, πολλά δὲ λυγρὰ; sive ea sit consueta humani ingenii pluribus intenti imbecillitas, sive fucus ab aliis bono ac diligenti viro factus sit; sive nimio omnia vetera ac nova promiscue congerendi studio laborarit; sive revera majore animo ac labore improbori, quam idoneo provisu prisæ eruditionis & solertix illius judicatricis instructus, rem tantam sit aggressus; illud certo mihi constat, quod nec fidem ubique decoquat, nec ubique mereatur, & in amplissima messe,

Infelix lolium ac sterile dominantur avenæ.

Unde etiam, si mei voti res esset, mallet ego à viris eruditis ac in litteris id genus subactis, spicilegia inde colligi bonæ frugis magna fide & cura, publico

ulius eximie profutura; ex quo sua Ligorio fedulitatis ac industriae laus maneret illibata; quam ut tota illa qualis exstat farrago promeretur; quæ vel incautis posset imponere, avidis ad quamcunque ciborum novitatem; vel etiam ut est sæculi genius, auctoris sui celebritati ac meritissimis alias laudibus haud parum valeret detrudere. Atque candidum hoc meum de immensis laboribus Pyrrhi hujus Ligorii iudicium, probatum quoque tuo calculo, citra ullam ejus contumeliam prolatum velim; neque certe in alium finem, quam ut inde constet, quousque fidei ejus ac auctoritati, quam maximam publica jam illi fama conciliavit, sit tribuendum, de qua hic etiam quæstio vertebatur, & forte sæpius in processu operis mentio erit facienda. Alterum vero hic monendum quoque videbatur, quod nihil traditum videam à viro doctissimo, de altera Nummi illius parte, qui istum Monocerotam nobis repræsentat. Illud tamen valde fuisset opportunum, ut inde lux major adfulgeret, quando aut qua occasione idem ille sit percussus. Proximum est, viros doctos, sed in id genus antiquitatibus parum exercitatos, ad Nysam Indicam levi fundamento confugisse, & ad victorias ab Alexandro Magno de illa gente reportatas; in quo haud difficulter Cl. Reinesio adsentimur. Multa quidem exstant & teruntur manibus Procerum ac antiquariorum Herois hujus Numismata, proba illa quidem & genuina; sed quæ expeditionum ejus Indicarum meminerint, fateor me nondum reperisse. Et quum præter Nysam hanc Indicam, plures alias, & quidem novem urbes ejusdem nominis Stephanus Byzantinus commemoret, sitas in Eubœa, Thracia, Cilicia, aliisque id genus regionibus haud paulo vi-

lo vicinioribus, haud necesse fuit proinde dilabi ad ultimos terrarum Indos, & percussos inde Nummos accersere. Accedit opportune, quod ceu antiquus sit ac genuinus Nummus ille ab iis descriptus, ceu ad veteris alicujus normam novo signatus metallo certe, ΝΥΣΣΕΩΝ levi aut obvio errore legerint iidem, aut eum obruderint, pro ΝΥΣΑΕΩΝ. Occurrunt enim plures Nummi, quod etiam fugisse videtur virum doctissimum, & optimæ quidem notæ, cum hac inscriptione ΝΥΣΑΕΩΝ. Percussi illi vulgo sub Hadriano, Pio, Marco, Commodo, Valeriano, modo cum Dei Luni effigie, modo cum Cerere in bigis serpentum, modo cum Quadrigis, aliisque id genus symbolis. Ad quam vero Nysam referri debeant, & an ad unam singuli an ad diversas, non ita liquet: nisi quod plures illi, qui Luni effigiem representant, Nysæ Euboicæ transcribendi mihi videantur. Colligebam id primo obtutu ex Nummo Valeriani, quem nuper cum selectis aliis vulgavit Cl. Seguinus, in quo eadem inscriptio ΝΥΣΑΕΩΝ cum figura hujus Luni, infra vero Bovino Capite, quod ille ingeniose ad varias bicornis Lunæ cum Tauro similitudines, ego omnino ad Eubœam referebam, cujus symbolum passim in nummis noveram simile Tauri caput, & in qua Stephanus urbem Nysam hujus nominis tradit existisse. Quo spectare etiam memineram Nummos Magni hujus Alexandri, probos illos neque dubiæ fidei, cum adjunctis variis id genus symbolis Taurini Capitis, Sphingis, Rosæ, Pegasi, quæ nempe ab Euboicis, Chiis, Rhodiis, Corinthiis, signatos eosdem arguunt. Sed res patebit clarius ex sequenti schemate, cujus priorem Alexandri Nummum Gazæ Palatinæ, poste-

*De variis
Nummis
Nysæorum.*

posteriorem Nysæorum Cl. Seguino acceptum ferimus.

Ad lib. 11.
Æneid.

Ad distinctionem itaque Nysæ Euboicæ ab aliis urbibus ὁμωνύμοις, additum familiare Insulæ symbolum Taurini capitis; sicut vulgo etiam in Nummis Urbium Siciliæ, tria crura notum regionis insigne solent denotare. Neque vero alias mirabitur quisquam in eo Græciæ tractu cultum hujus Luni, quem non apud Assyrios solum Carrenos, sed apud Græcos etiam ac Ægyptios familiarem, ex Spartiano liquet in vita Caracallæ. Haud aliter nempe ac mascula Venus vel virilis apud Cyprios colebatur, sub masculino itidem nomine Α'φροδίτης, ut me docuit Servius, & juxta ejus glossam, *secundum eos qui dicunt utriusque sexus participationem habere Numina.* Unde & vicissim Bacchus ἀνδρόγυνος occurrit apud Suidam. Sed hæc alterius loci. An vero Nummus ille de quo agimus, descriptus à viris doctis cum Monocerote cornu cantharo inferente, (modo constaret de illius valore) ad hanc vel aliam Nysam referri deberet, haud ita possem adfirmare. Ob Bacchi tamen memoriam, Cantharo, ut volebat etiam Aldrovandus, abunde indicatam, eundem Thracum Nysæ eo casu lubentius imputarem, apud quos Liberi Patris cultum

cultum familiarem, haud minus quam apud Nyſæos Indos, probant alia Nummorum monumenta illius tractus, cum iisdem etiam Canthari aut reliquis symbolis hujus Dionysii. Geminus inter alios Nummus Thraciæ Pautaliæ, in quo Lyæus ille cum Cantharo, sicut alias fratri ejus Herculi Scyphum quoque suum varii Græcorum Nummi adjudicant, juxta divini vatis de eodem testimonium, *cui sacer implevit dextram scyphus*. Sed magis adhuc faciunt ad præsentem Nummum illi, in quibus ut Monoceros hoc loco, ita alia animalia è cyathis id genus bibentia conspiciuntur. Talis Nummus Iliensium Medicæus, in quo hinc Commodi effigies, illinc Aquila bibens è cyatho, cum adstante Ganymede & inscr. ΙΑΙΕΩΝ. Hæc vero si non probant omnino Nummi, de quo agitur, antiquitatem, (quod neque hic intendimus statuere) illud saltem evincunt haud incommode, neque illius inscriptionem, neque symbolum etiam animalis cyatho cornu inferentis, novum alias esse aut insolitum in priscis id genus monumentis, multo minus opus fuisse recedere adeo à lectione ΝΥΣΣΕΩΝ, aut ad alteram ΝΙΚΑΙΕΩΝ confugere, quum eandem istam ΝΥΣΑΕΩΝ præferant alias optimi & antiqui Nummi. Unde liquet etiam, quam minus adhuc sit necesse, alteram illam conjecturam ΚΥΚΕΩΝ, seu de potu miscello hic amplecti, cum ab omni usu ejusmodi inscriptionum plus satis alienam, tum merito ab eodem viro doctissimo prolatam valde dubitanter. Alias plures quoque occurrunt Nummi ΝΙΚΑΙΕΩΝ, Nicææ nempe non Liguriæ sed Bithyniæ, & (quod hic non minus apposite) cum signato etiam Patris Liberi in iisdem cultu, qui etiam *αγομίστρος* illius urbis vocatur alicubi Dioni Orat. xxxv. Chrysoſtomo. Addam & illud insuper, haud novum

T esse,

esse, ut quotidie eruantur monumenta prisca ævi, & ipsius etiam Herois Alexandri, quorum altum alias apud veteres silentium; neque continuo proinde suspecta sit aut labans eorundem fides, ut colligere videbatur vir eruditissimus. An vero nulla plane mentio sit huius Monocerotis apud Aristotelem, ut idem censet, nondum ita liquere mihi videtur. Dubium certe illud in ancipiti reliquit Casar Scaliger, annon eum forte nomine ὄνυξ ἰνδία Μονοκέρατος designarit Stagirita. Easdem certe legas Monocerotis vel Asini Indici descriptiones apud Ctesiam, Plinium, Ælianum, ut non disfitentur viri docti. Et quamvis quæ vulgò figura Monocerotis describitur, ab Asinina satis recedat, ut haud difficulter concedam Cl. Reinesio, nihilominus vel solus ille mugitus gravis seu asininus, quem illi tribuit Plinius, facile impellere potuisset Aristotelem, ut illi Asini Monocerotis seu Unicornis appellationem tribueret. Firmare id posset luculenter meo iudicio exemplum Hippopotami superius adlati; cui cum alias figura ab Equina satis sit diversa, & magis ad Bovinam accedat, ob hinnitus tamen aut soni cum Equo similitudinem, Equi etiam nomen idem tribuit Aristoteles. Neque alias ignotum fuisse veteribus aliquem id genus Monocerota, non ex clarissimis solum apud Gentiles scriptoribus liquere videbatur, sed quod aliquanto majoris erat auctoritatis, ex prisca sacrorum librorum fide, certe ex gravi LXX Græcorum Interpretum testimonio, qui illud Hebræorum מוֹנֹקֶרֶט constanter per vocem Μονοκέρατος expressere. Hinc illa quoque Hebræorum traditio, quæ Monocerota Josuæ symbolum adsignavit. Unde & illud insuper colligitur huic loco maxime consentaneum, haud mirum certe fore vel insolitum, si expressa foret in aliquo Nummo veteri figura
vel

vel memoria hujus animalis. Equidem videas passim insolitas id genus feras aut minus obvias, ad memoriam posterorum, aut spectaculi novitatem, frequenter in iisdem consignari; quod jam indicavimus Hippopotami aut Rhinocerotis exemplo, & mox ulterius evincetur. Sed quæcunque tandem sit traditio de hoc animali, aut vi ejus salutari; quam hic in medio relinquitur, illud certe constat, male hunc Unicornem cum priori illo Rhinocerate confundi à tot claris scriptoribus, aut huic illud Hebræorum QNR secus tribui ab iisdem, quod viderunt jam eruditi. Alias vero non Unicornem, quod tamen innuebant vetusti illi Interpretes, sed Bicornem à Mose ac Davide describi hoc animal, & de Capra utroque cornu obvios feriente intelligendum, adferentem novi Cl. Bochartum in novissimo opere, quod ab erudito lectore consulendum. Et hæc obiter ad majorem quandam lucem, illius in qua versamur disquisitionis, nulla me cum viris doctis committendi pruriginem, qua utique non laboramus; neque alias quadam de Nummo nobis haud inspecto certo aliquid statuendi fiduciâ. Sed vel ita illis & argumento simul fuit inferendum.

HYÆNAM quoque solenni celebritate Ludorum sæcularium, Romæ inspectam, Philippi Senioris Nummi aliquot rariores repræsentant; quod alias ignotum Europæ animal tradidit Julius Scaliger. Præcipua nempe hæc fuit sequioribus sæculis, cum sæcularium, tum aliarum editionum munificentia, ut à peregrinis iisque ignotis ut plurimum animalibus, muneribus suis dignitatem ac famam conciliarent Editores; ubi Elephantum, Tigrum, Leonum, Leopardorum, Hippopotami, aliarumque belluarum Libycarum vulgaris jam voluptas evaserat. Hinc temporibus etiam

Com. in
Hist. Anim.
Aristot. vi.
c. 32.

fuis gloria ac celebritas quaesita. Vopiscus, *memorabile maxime Cari, Carini, & Numeriani hoc habuere imperium, quod ludos Romanos novis ornatos Spectaculis dederunt.* Ita maxime Principum Natalibus feras insolitas ex India aut Æthiopia præter Ægyptias vulgo accersitas, cum aliunde, tum ex Eusebio liquet in Natalibus Maximini Casareæ celebratis. Idem de Pratoriiis etiam aliisque ludis legas aliquoties apud Symmachum; *Ludos Pratorios properamus, quorum ornatus peregrina desiderat, ut novo cultu Romana splendet editio.* Cujusmodi insolitas amphitheatricas voluptates eleganter describit alicubi Calpurnius,

Hist. Eccl. l. vii. c. 6.

Lib. ix. Epist. 125.

Eclog. x.

*Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
Hic niveos lepores, & non sine Cornibus apros;*

& quæ plura id genus in sequentibus commemorat. Alibi tamen CROCODILOS in præcipua hujus voluptatis parte apud Romanos existisse, vulgato licet

Lib. x. Epist. 19.

corum adspectu, liquet ex eodem Symmacho; *Præ cæteris autem quæ Romana spectacula desiderant, CROCODILOS functio theatralis efflagitat.* Ut non mirum proinde sæpius in nummis Cæsarum expressam itidem figuram hujus animalis, alias haud ignotam; aut ejus imagine cum Nilum tum Ægyptum frequenter in iisdem adumbrari, ut vidit jam olim Plinius. Res obvia

Lib. xxxvi. cap. 2.

ut cum aliunde, tum ex vulgatis jam Nummis Augusti & Colonia Nemaufensis, in memoriam subacti illius Regni.

Neque

Neque vero piguit obvium alias & familiarem in Ci-
 melijs ac libris antiquariorum Nummum huc adferre,
 ut inde illustrètur Hesy chius, cui explicatur vox *κροκόδει-
 τος* *κροκόδειλ.Θ.*, qualem utique haud male videtur in-
 nuere Crocodilus iste palmæ adligatus; nec diffitetur,
 quem postea consului, doctissimus Bochartus in præ-
 fatione Hierozoi. Haud enim omnes fluviatiles seu è
 Nilo Crocodili, quamvis ob eos in Indo fluvio reper-
 tos, continuo Nili fontes in illo terrarum tractu, sed
 irritò labore, sibi investigandos crederet Alexander,
 uti narrat Arrianus. Equidem diserte alibi fluviatiles Lib. vii.
 ac terrestres Crocodilos distinguit idem Hesy chius, &
 diu ante illum Aristoteles, sicut jam monuerunt Viri In voce
 magni. Tales utique, ut hoc addere mihi liceat, qui *κροκόδει-*
 in antris & puteis, quo mansuescerent, apud Diospo- *λ.Θ.*
 litas Ægyptios educati, & præcipua quadam apud eos
 religione culti, ut me docuit Stephanus Byzantius; In voce
 cujus locus obiter adducendus est ac emendandus, *εἰσι* *Διὸς πόλεις*
 ἢ καὶ ἄλλαι μικραὶ (nempe urbes dictæ Diospoles) ἐν Δι-
 οσπόλει πόσῳρες, ὧν ἐν τῇ μίᾳ πηλοσέυκσι στυ' ΚΡΟΚΟΔΕΙ-
 ΛΟΥΣ, ἐν ἄλλοις ἢ Φρέασι σέβοντες ΜΗΔΕ, ΤΟΤ ΠΟ-
 ΤΑΜΟΤ ἡσορδύες μηδ' εἰ σφόδρα λέγοντο. Negantem
 audis aperte *ποταμίας* fuisse, seu è Nilo Crocodilos illos
 Diospolitanos, quæcunque de iis in contrarium tra-
 ditio exstaret. Ex quo loco præterea illustrandus, cum
 eruditissimus Clemens, qui Diospoli itidem apud Æ- Lib. v. Stro.
 gyptios in æde sacra præter alia expressum quoque
 Crocodilum narrat; tum sanctissimus Martyr Cypria- Ad Deme-
 nus, CROCODILI & Cynocephali, & lapides & serpen- trianum.
 tes à vobis coluntur. Non autem communis omnium
 Ægyptiorum Deus, sicuti reliqua illa animantia, quæ
 ut toti genti sacra recenset alicubi Geographus, sed Strabo lib.
 juxta Ovem, Lupum, Simiam, aliaque id genus, topi- xvii.

In Jove
Tragedo.

custantum quorundam Ægypti locorum, ut ex Luciano præterea discas; aliis Tentyritarum exemplo internecinum cum Crocodilis bellum gerentibus. Varia autem Crocodilorum apud Ægyptios nomina; neque unam speciem existisse, vel inde liquet, quod sicuti $\delta\epsilon\upsilon\delta\epsilon\lambda\epsilon\tau\iota\varsigma$ Hefychio Crocodilus superiori nummo, ut videtur expressus, ita occurrebat mihi nuper apud Damascium in vita Isidori, $\Sigma\epsilon\chi\varsigma$ ὄνομα ἢ $\kappa\rho\omicron\kappa\omicron\delta\epsilon\iota\lambda\omicron\varsigma$ ἢ $\epsilon\iota\delta\omicron$, *Souchis* vero nomen & species Crocodili. Unde emendabam Strabonem, cui $\Sigma\epsilon\chi\varsigma$ idem vocatur, & quem apud Arsinoitas cultum docet. Illam enim terminationem in *is*, Ægyptiis familiarem cum aliunde novitum ex pleraque locorum ita desinentium apud eos terminatione, Stephano Byzantio frequenter indicata: unde Strabonis potius quam Photii Codices in ea voce emendandos liquet. At vero haud male ita dictos id genus Crocodilos liceret statuere, quod non in paludibus solum, sed etiam in antris ac speluncis, Diospolitarum exemplo, ut paulo ante è Stephano videbamus, alerentur. סוכה *soucha* certe Hebræis, (quibus multa cum Ægyptiorum idiomate communia notarunt eruditi) antrum & spelunca, unde & *Succhaos* seu Troglodytas, inter militantes Ægyptiorum Regi Chronicorum auctori commemoratos, deducebat in suo Phaleg doctissimus Bochartus. Haud aliter vero ac Diospoli loco supra adlegato Stephanus, ita alibi quoque idem docet in fonte quodam Zarëta prope Calchedonium mare, parvos id genus Crocodilos educari solitos. Cæterum vel ex superiori nummo, aliisque id genus sub Augusto, aut vero in cælebritate sæcularium sub aliis Cæsaribus percussis, abunde liquet quanta fuerit hujus feræ apud veteres cælebritas; unde & præcipua ludis Romanorum solennitas, & nobilissimo Regno

II Chron.
nic. xii. 3.

In voce
Ζάρητα.

gno insigne passim peti meruit. Unde & nobilis illius
 civitas Arsinoë, dicta urbs Crocodilorum, aliaque
 haud procul Thebis Ægyptiis, juxta Strabonem. Lib. xvii.
 que aliter Equi Thesaliam, Arabiam Cameli, Africam
 Leones ac Elephantes, Syracusas, Neapolim, Messinam,
 Tarentum, aliasque maritimas civitates Delphini
 designare solent, in Nummis eorundem locorum;
 ut præcipui nempe illorum vel fœtus vel accolæ. Ut
 jam mittam Hispaniam, cujus index veluti ac tessera
 Cuniculi, sicut liquet ex obvio Nummo, sedentis cum
 oleæ ramo mulieris & adstante Cuniculo, peculiari HISPANIÆ
 Symbolo. Qui Nummus optimus interpretatur *Cuniculo* Catulli *Celtiberia*, & mire insuper
 illustrat, quæ de nomine ipsius Hispaniæ, quasi à copia
 Cuniculorum deducto, ex lingua Phœnicum erudite
 observat doctissimus Bochartus, in præclaro opere
 Geographiæ sacræ. Sed hæc obiter, de quibus nempe
 agetur accuratius suo loco, ubi ad regionum ac Urbium
 illustrationes è Nummis petendas deveniemus. Ut
 vero in viam redeamus, à qua me tamen vix crederem
 aberrasse, HYÆNÆ, de qua paullo ante agebamus,
 contentæ in Nummis figura docere potest, quam cum
 Porco, unde illi nomen, communionem habeat: cujus
 inter alia, vis in Magicis præ reliquis olim animantibus
 celebrata, unde & in hanc rem Lucano *dura nodus*
 HYÆNÆ commemoratur: quem locum perperam à
 viro magno ad Solinum explicatum alibi vindicabimus.
 Sed ferimus ægre, non esse jam nobis ad manus
 vel Nummos vel Icones inde depictas, cum figura sagacis
 hujus feræ, quam hic opportune lectorum oculis
 subjiciamus. Præter vero Auctores alios, meminit quoque
 Porphyrius in aureo libello, calliditatis Indiæ, Lib. iij. de
 quam vocat, Hyænæ; qua, humana voce simulata solet Abstin.
 incautos opprimere.

Alias

Jul. Caf.
lib. v r.
Comm.

Occo pag.
447.

Alias vero haud minus ex nostro quoque Septentrione, quam ex Oriente aut Meridie quaesita tandem id genus spectaculis celebritas. Testes praeter aliis ALCEES, fera olim Hercyniae sylvae, quas ad amphitheatrales pompas à Gordiano cum pluribus id genus destinatas, Philippus successor Ludis saecularibus exhibuit. Capitulinus, *Fuerant sub Gordiano Romae Elephanti xxxii. ALCEES x. Tigres x. Leones mansueti lx. Leopardi mansueti xxx. Hyena x. Gladiatorum Fiscalium paria mille, Hippopotamus unus, Rhinoceros unus, Archoleontes x. Camelopardali x. Onagri xx. Equi feri xl. Et cetera animalia innumera & diversa, quae omnia Philippus Ludis saecularibus vel dedit vel occidit.* Unde etiam inter Nummos Philippi saeculares, aliquos cum Alce aut Cerva descripserunt viri docti, neque tamen quod sciam inde producta ejus icone. Unum vides apud Erizzo, cum figura insoliti animalis, quod ille quidem, ut incertum & hirco simile contentus fuit obiter indicare, ego vero ad Alcem illorum temporum referre omnino non dubitarem.

Multa sunt quae me movent, ut hanc fuisse veterum Alcem existimem, de qua tot sunt alias ac tam variae scriptorum nostri ac priscae aevi dividiæ, quas hic meas non facio. Neque vero illae solum occurrunt de nomine aut

ne aut aliqua proprietate hujus animalis, ut paulo ante de Hippopotamo aut Rhinocerote videbamus, sed de tota ejus figura; quam nempe alii Capræ, alii Jumento, alii Cervo, alii Mulæ etiam confimilem faciunt. Contulit obiter inter se eas dividiæ, puta Julii Cæsaris, Plinii, ac Pausaniæ, Magnus Solini interpres; neque quidquam præterea. Minus adhuc moror turbam reliquorum, qui non aliam vulgo Alcem, quam *Elend* dictam nostratibus, nonnullis Magnum Animal volunt agnoscere. Nec enim me illorum numerus junctæque umbone phalanges deterrent; quin feram hanc in superiori Nummo depictam, pro vera veterum Alce ausim haud cunctanter venditare. Primum illud est, quod modo ex Capitolino constabat; nempe hac solennitate Milliaris Sæculi à Philippis celebrata, Alces quoque exhibitas. Inscriptio autem Nummi hinc Philippum, illinc SÆCULARES AUGG. Patris nempe & Filii arguit, & memoriam spectaculi id genus Circensis. Nec vero ad aliud iste Nummus referri potest securius, quam ad Alcem; si consulas totam seriem descriptorum Animalium, quæ ut præcipuas eorundem Sæcularium celebritates, & diversis data missionibus commemorat Capitolinus. Alterum, vix notam hæctenus Romanis feram, quantum licet aliunde colligere, meruisse maxime signari ad recordationem illius festivitatis; sicut de Rhinocerote sub Domitiano; de Hyæna vero, Hippopotamo, Elephante, Crocodilo, Leone etiam, aliisque vulgo jam notis, videmus ex eadem Nummorum penu contigisse. Certe sequutis inde temporibus, inductas sæpius ad spectacula Romanorum Alces, ut ad spectu & raritate singulares, docuit me præterea Calpurnius, ubi

inuitatas ac solennes Cari & liberorum ejus describit
Editiones,

Ordine quid referam, vidi genus omne ferarum,

Hic niveos lepores, & non sine cornibus apros.

Manticoram, & sylvis etiam quibus editur ALCEM.

Per sylvas nempe, Hercyniam videtur innuere, quarum incolæ olim Alces, juxta Cæsarem. Tertium vero & præcipuum, occurrere non pauca in hac figura cum Alce veterum communia, in quantum patitur incerta & diversissima illorum de hoc animali narratio. Vides utique illius, juxta Cæsarem, ad primum statim adspectum, *consimilem Capris figuram & eandem magnitudine antecedentem*, imo etiam aliquo modo juxta Plinium, reliquam corporis formam à jumento haud alienam. Nam quod adsunt cornua & crura cum nodis & articulis, quæ in Alce Cæsar haud agnoscit, in eo liquet ex Plinio ac Solino, eum vel Alcem cum Machli illi haud dissimili confudisse, de qua isti tradunt nullum illum suffraginum flexum; aut vero fœminam cum mari miscuisse, cui priori solum cornua demit Pausanias. Nec mirum præterea, si de fera adhuc Romanis parum nota secus quædam, aut inter se diversa, antiquiores scriptores tradiderint; quod iisdem in aliis magis obviis accidisse, neque tu ignoras, & vel adlata paullo ante exempla Hippopotami, Rhinocerotis aliorumque id genus satis arguunt. Palmarium vero illud, quod Capræ haud absimilem Cæsar agnoscat, ac eadem majorem; quorum utrumque figuræ hujus adspectus satis meo judicio ante oculos ponit. Unde liquet etiam haud opus nunc esse emendatione illustris Salmasii, qui Capras hic apud Cæsarem in Capreas mutat; cum ad priores magis, quam ad posteriores accedat superior effigies. Neque illam mutationem evincit addita

MOX

3a Eliacis.

mox à Cæsare pellium varietas, quam præmissa ab eodem Capræ figura per se satis indicasset; ut non fuisset necesse proinde Cæsari eadem distinguere, *habere consimilem Capris figuram, & varietatem pellium*. Alias apud Comicum, *Caprigenum genus*, de Capreis dictum videas, Plautus in Epidico.

qui varie valent

Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

Illud enim *Caprigenum genus*, de *Capreis* intelligendum non de *Capris* satis liquet, in quibus utique haud occurrit illa varietas pellium, ad quam adludit Comicus. Cur vero recentiores magnum suum Animal, seu Germanorum *Elend*, Alcis nomine indigitarint; aut eandem cum Alce veterum statuunt, ipsi viderint. Nunquam certe feras tota specie, ut liquet, diversas in unam eandemque, sicut in unum nomen tam facile sociabunt; facilius certe, *jungentur jam Gryphes equis*. Vel sola insuper ab iis prolata iconum hujus feræ diversitas, in quantum iis fides sit habenda, satis arguit. Sed non scribimus hic Historiam Animalium, aut vero tantum nobis otii, ut de iis inter se, aut quod factu difficile, cum veteribus conciliandis, multum jam laboremus.

Alias selecta quædam è *CAPRINO* genere Animalia, neque vulgo obvia eadem antiquaria supellex nobis subministrat. Quamvis enim, quod tradit alicubi Plinius, in omnibus animalibus placida & fera reperiantur, *CAPRÆ tamen in plurimas similitudines transfigurantur*; dari enim Capreas, Rupicapras, Ibices, Oryges, Damas, & quæ plura hujus generis ibi commemorantur. Unum animal eodem referendum, neque superiori valde dissimile suppeditat

Tab. LXXX. nummus Ennæ urbis Siculæ apud Parutam, cum inscriptione ΔΑΜΑΤΗΡ in una, & ΕΝΝΑ in altera parte.

Cererem in priori Nummi area signatam non solum, sed inscriptam haud mirabitur, qui hanc Urbem Templo & simulacro ejusdem nobilem apud Ciceronem, Strabonem aliosque passim legit, & ista quidem apud Melam, *Famam habet ob CERERIS Templum ENNA.* Unde & ENNEA CERES dicta Claudiano,

Ennea Cerevi proles optata virebat.

* V. in Verrem.

† Lib. VI.

Lib. I. de Rapt. Proserp.

Vid. Steph. pag. 707.

Neque Doricæ etiam dialecti causam in hac voce ΔΑΜΑΤΗΡ requiret, qui novit eam Siculis familiarem, nec aliam certe quærendam in urbe Syracusanorum Colonia, quos more consueto coloniarum, Metropoleos suæ Corinthi dialecto usos constat. Animal autem, quod exhibet aversa Nummi area, è Caprino simul ac Cervino genere satis arguit magnitudo instar Cervi, varietas pellis, Caprina cornua, barba seu villus è mento dependens, pedes denique bifulci. Quamvis enim nostrates Capræ ac Damæ vulgo minores occurrant, at notum aliunde plures dari majores, & Cervo magnitudine pares. Tales utique Afrorum vulgares illæ *Gazelle*, juxta vocem Arabicam, *غزال*, de quibus inter alios consuli potest Marmolius, Gallice nuper admodum

modum conversus à Gallorum interpretum principe Ablancourtio, & firmant insuper aliæ voces, quibus promiscue Capream, Damam, & Cervum notant, ut liquet ex Arabum Lexicographis, & vidit etiam harum litterarum decus Samuel Bochartus. Neque etiam minores ex eodem Caprearum aut Damarum genere qui Veteribus *Hippelaphi*, *Tragelaphi*, & *Pygargi*, nuncupantur. Hippelapho certe seu Equi-cervo haud dissimilem figuram tribuit Aristoteles, formam nempe Equi & Cervi, unde illi nomen, jubam tenuem à capite ad armos, villum instar barbæ dependentem magnitudinem Cervi, Cornua Capris proxima, pedes bisulcos. Apud Arachotas autem, h. e. gentem Indiæ vicinam reperiri tradit, sicut Tragelaphum seu Hircocervum Plinius non alibi, quam juxta Phasin amnem, sed quem & in Syria & in Arabia etiam existare author est Diodorus. At vero haud male quis ad PYGARGUM referre posset superiorem effigiem, quem ab albis natibus nomen hoc sortitum liquet, ut ex antiquo Juvenalis Scholiaste observarunt jam viri docti. Rationes autem hujus rei dari possent, prima quidem quod inter Caprearum etiam & Damarum genera à veteribus recensentur, ut observarunt etiam viri doctissimi Gesnerus & Bochartus, & quidem à Plinio diserte loco supra adlegato, ubi de variis sylvestrium Caprearum generibus agit; *sunt & Damae & PYGARGI & Strepiscerotes*. Unde eosdem etiam cum Capreis, Cervis, Hinnulis conjungunt Herodotus ac Ælianus. De priori mox videbimus. Posterior autem *ἄπολμα ἢ νεβροὶ καὶ πέρκες ἢ ζορκές τε καὶ πύργου*. *Timida autem animalia sunt Hinnuli, & Cervi, & Capreae, & Pygargi*. Altera, quod animal fuerit in Africa obvium, teste Herodoto; *κατὰ τὸν νόμω* *Νομάδας δὲ ἐστὶ τρεπίων εἶδεν, ἀλλὰ ἀλλὰ τὰδε ΠΥΓΑΡ-*

Lib. 17.
Hist. Anim.
cap. 1.

Lib. 7111.

cap. 33.

Lib. 11.

Hist. Anim.
l. vii. c. 19.

Lib. 17.

ΓΟΙ, καὶ ζορκάδες, καὶ βεβάλιες, καὶ ὄνοι. Quorum nihil apud Afros pastorales est, sed alia veluti PYGARGI, & Caprea, & Bubali, & Asini. Nota autem vetusta & continua Africæ & Siciliæ commercia, vicinia, linguæ communione, coloniarum frequentia introducta continuo & stabilita. Unde & cum aliarum rerum, tum animalium etiam rariorum facilis vectura, & ad rei memoriam, quod alias solemne, nummis etiam consignari meruit. Hinc Plinius quoque Pygargos refert inter ea animalia, quæ transmarini situs mittunt. Non par autem hic vel Hippelaphorum, vel Tragelaphorum seu Hircocervorum ratio, quorum postremos multi, quamvis immerito, fabulosis adnumerant. Si quis tamen malit figuram superiori nummo expressam simpliciter è majorum Damarum seu Gazellarum, quas vocant, genere statuere, quibus adhuc hodie Africam feracem constat, haud equidem reluctabor. At vero aliam rursus CAPRAM haud vulgarem eique inequantem nudum barbarum videas in sequentibus nummis Himeræ urbis itidem Siculæ.

Capra

Capra hæc, ut cernis, cum prolixo cornu in tergum reflexo, in priori Nummo aure longa & demissa, jumentum instar sessorem ferens, & ad cursum comparata. Hanc autem continuo fatearis ex earum genere, quas in Oriente tradunt reperiri, cum longis auribus, & quidem palmæ longitudine, quibus jumentum aut camelum loco vehi soleant tenuiores homines, & quibus vulgo MAMBRINÆ aut CAPRARUM INDICARUM nomen inditum. De longis ac demissis auribus fidem faciet Aristoteles, ἐν ᾗ τῇ Συρία πρὸ πρῶτου πᾶς ἐρεῖς ἐχέει τὸ πλάτος πρὸς πρῶτος, τὰ δὲ ὄντα αἰ αἰφες πρῶτος καὶ παλαιότης, καὶ ἐνταῦθα συμβάλλουσι τὰ ὄντα κατὰ ἀλλήλους; hoc est juxta Gazam, *In Syria oves sunt cauda lata ad cubiti mensuram, CAPRI AURICULIS mensura palmari & dorsali, ac nonnulla etiam quibus inferne aures inter se coeunt: quæ postrema minus recte expressit Gaza, ac nonnullas demissis ita ut spectent ad terram.* Jumentum autem vicem præstare illas Capras docebit Leo Africanus, *Ego quondam juvenili fervore ductus horum animalium dorso insidens ad quartam milliari partem delatus fui.* Clarius autem scriptor Italus apud Gesnerum, *Capra Mambriana in regione Damiatina dicitur, fert equitatem, sellam, frenum & cetera quibus equi instrui solent, admittit.* Neque vero in Syria solum & vicinis locis, sed in Africa etiam reperiri tradunt Capras id genus, quas vulgo *Adimmayn* vocant, & quo referenda videtur superioribus nummis expressa, ob viciniam & commercia utriusque gentis Siculæ & Africanæ. Marmolio certe, luculento scriptori rerum Africanarum, describitur *ADIMMAYN*, animal cicur instar Arietis, vituli magnitudine, cum demissis itidem & longis auribus infantes sessores admittere, ac ultra milliare deferre. Quo referendum etiam proverbium Arabum doctissimo Bocharto

Lib. VIII.
Hist. Anim.
cap. 28.

charto commemoratum, *Capella post Camelas*, de angustia nempe post copiam; quod ubi Camelis solerent vehi, redacti sint ad Caprarum vecturam. Neque vero eam omnino insuetam aliis Gentibus, certe in ludis Equestribus & militiæ rudimentis, tyronibus ac pueris frequentatam ex Anthologia & Juvenali erudite jam observavit idem vir magnus modo laudatus. Ut non mirum etiam Hirco insidentem videre Cupidinem in denario Gentis Fonteiæ. Pernicitatem vero ejusmodi Caprarum, quam superior videtur etiam arguere ad cursum incitata, vel ex Oppiano licet colligere,

De Venat.
lib. II.

Αἰγῶν δ' αὖτε πόλις ποσειδάτων τε πινάγερα φύλα.

Οὐ πόλων τέτων οἶων λαγίων τε χιμάρων

Μεῖζονες, ἀλλὰ θεῶν κραιπνοὶ θείαροί τε μέχεσθαι.

Caprarum vero etiam sunt Oviiumque admodum fera secula. Non multo hisce nostris ovibus hirsutisque Capris majores, sed ad currendum pernices validaeque ad pugnandum. Sic inter Capras sylvestres, Ibices mirandæ pernicitatis docet

Lib. VIII.
cap. 53.

Plinius. Unicornem vero eandem Capram superius depictam non mirabitur, qui vel Orygem Capreae genus unicornu, vel Capras sylvestres seu Rupicapras cum uno cornu è media fronte ac dorsum versus inflexo, in Carpatho monte, Segestana, Bulgaria reperiri observabit apud veteres aut recentiores Historiæ Animalium Scriptores; cujus generis etiam animalia vel *Reem*, vel *Carcand*, ceu *Charfan* Arabibus dicta docet supra laudatus Bochartus, quem consulere poterit eruditus lector. Sic unicornu etiam animal in Æthiopia obvium describit commemoratus aliquoties Marmolius, instar jumenti cum hircina barba, & cornu in media fronte longitudinis trium pedum. Sed en tibi adhuc ex eodem tractu duos Panormitanorum nummos,

prio-

priorem cum utraque nummi arca, posteriorem cum averſa tantum parte, quibus Damæ rurfus aut Arietis genus peculiare ſignatum itidem occurrit.

Geminum priori Nummum poſſidet Gaza Medicea, & cujus ſignatum priori parte animal Arieti aut Hirco- cervo tribuebat eruditus ejus cuſtos. Quod poſtremum firmare poſſet Bellonius, cui Tragelaphus ſeu Hirco- cervus animal ſine barba cum cornibus Caprinis, ſed retortis ſicut Arieti, & cui præterea roſtro, fronte, & auriculis Ovem referre traditur. Sed obſtant præter alia, cum pili longi ac nigri, quos eidem, colli prona ſupinaque parte tribuit, ut barbarus videatur, ac inſuper circa ſtomachum, armos, pectus, juxta eam quam producit effigiem; tum autem Plinii & aliorum diverſa de hoc Tragelapho traditio, quæ nec Bellonii figuræ, nec ſuperiori nummo expreſſæ poteſt competere.

X

Plinius

Plinius ubi de Cervis egisset superiori capite continuo
 Lib. VIII. subdit: *Eadem est specie, barba tantum & armorum villo*
 cap. 33. *distans, quem Tragelaphum vocant, non alibi quam juxta*
Phasim amnem nascens. Barbam itaque & armorum vil-
 lum in Tragelapho agnoscit, unde illi nomen, cætera
 Cervo similem; alium proinde ab hoc Panormitano-
 rum animali, quod sine barba & illo armorum villo,
 ac præterea cum cornu non Cervino, sed Arietis instar
 retorto. Aliud Hircocervi genus describit nobis Nico-
 laus Menardus; Animal nempe Cervo simile magni-
 tudine, capite, ore, agilitate, pilis, cornibus autem in
 tergum reflexis inque extremo contortis, pedibus in-
 genti Hirco simile, & quod in remotis Africae partibus
 reperiri tradit. At nec Arietinum aut Ovinum caput,
 nec varietatem pellium illi adscribit, quorum utrum-
 que præfert superior nummus. Scilicet quemadmo-
 dum in Caprarum genere, aliæ ad Cervorum naturam
 ac formam accedunt, ita aliæ rursus ad Ovium figuram,
 cum quibus alias magna illi animali societas & com-
 munio intercedit; unde & communes Hebræis aliisque
 Orientalibus voces, quibus utrumque animal designa-
 tur. Ita *Musmones* in Sardinia reperiri observat Strabo,
 Lib. v. *Arietes nempe quibus pilus Caprinus loco lanæ, Γίνον-*
ται ἢ ἐνταῦθα οἱ τεύχεα φύοντες ἀργεῖαν ἀντ' ἐρείας κεκοί, κα-
λέδμοι ἢ Μόσμονες. *Nascuntur ibi Arietes, qui lanæ loco*
pilum ferunt caprinum, & vocantur Musmones. Ne vero
 superius Panormitanorum animal idem cum hoc Mus-
 mone statuamus, (quod alias suadere posset Insulæ vi-
 cinia & ovinum ac arietinum caput) obstat rursus mac-
 culis distincta pellis, quæ non Capram sed Capream
 refert, & qua rursus Africanum Capræ aut Damæ ge-
 nus nobis adumbratur, etiam haud alienum ab iis ani-
 malibus, quæ vulgo hodie Barbariæ Damas indigitant.
 Ne-

Neque dissimilis figura alterius Animalis superius etiam depicti cum cornu Arietino & Hinnuli seu Capreoli itidem pelle, pluribus maculis distincta, & à Venatore apprehensi, quale rursus Siculo Gelonis Nummo acceptum ferimus. Communis nempe aliis quoque animalibus illa cum Capreis aut Capreolis pellium varietas. Plinius alicubi inter Indiæ animalia refert, *Et feram nomine Axin, Hinnuli pelle pluribus candidioribusque maculis sacram Libero Patri.* Agmen hic claudant postremo loco, tum peculiaris adhuc **ARIES** signatus itidem in Panormitanorum nummo, tum **CERVA** cornibus auratis insignis, obvia inter Saloninæ Gallieni Conjugis numismata.

Priorem haud dubito referre ad sylvestres illos Arietes, quales rursus apud pastorales Afros existare tradit Herodotus; *Καὶ βασιάρια, καὶ ὕαινα, καὶ ὑστρίχες, καὶ κριοὶ ἀγριοὶ.* *Et bassaria, & hyæna, & hystriches, & ARIETES AGRESTES.* In posteriori seu **CORNUTA CERVA** ne multum immerer, fecit Cl. Tristani diligentia, à quo jam observata, quæ peti ea de re poterant è poetarum fabulis, puta Cerva Telephi, Herculis, Iphigeniæ loco substituta, quas *χοσσέρας* vulgo nobis describunt Sophocles, Euripides, Pindarus aliique. Quibus addi potest Phrixi Cerva juxta Valerium Flaccum, *Ipsa comes setis fulgens, & cornibus aureis.*

X 2

Nota

Lib. vi.

Lib. 111. de
partib. Ani-
mal. c. 2.

Nota autem lis, quam eo nomine Sophocli, gravissimo alias auctori, intendit Aristoteles in libro de Poëtica, quod Cervæ nempe cornua tribuat, qui alibi Cervis feminis cornua demit. Atticis autem *πίω ἔλαφον*, pro Cervo usurpari, observarunt jam eruditi, atque ita quædam Aristotelis aliorumque auctorum loca, qui Cervis eo genere prolatis, cornua tribuunt, explicanda. Haud aliter nempe ac vel *πάρδαλις*, *τίγρις*, apud Græcos, vel *Panthera*, *Tigris* apud Romanos, aliæque familiares in Orientis linguis femininæ terminationes, promiscue de utroque sexu sumuntur. Repertas tamen nonnunquam cornigeras Cervas testantur cum Gunterus in suo poëmate, tum Julius Scaliger, & postremus quidem suis temporibus servatum adhuc captæ id genus Cervæ caput.

Lib. 111.
Poët. c. 9.

Imag. lib.
2.

Lib. 11. de
Vir. Apoll.
cap. 1.

Lib. iv. Cy-
neg. v. 319.

Capreas vero aut Caprigenum genus, de quo paullo ante agebamus, excipere poterit PANTHERINUM, quod cum Caprigeno ob varietatem pellium, conjungentem supra vidimus Comicum. Varia autem hujus generis animalia signata occurrunt in antiquis Nummis, & iis maxime quibus Libero Patri comites adjunguntur. Notum quippe sacras vulgo huic Deo, Tigrides, Lynces, Pantheras, & postremas inprimis, quas Bacchi proinde symbolum vocat Philostratus, *πάρδαλις ἔστι θεῶν σύμβολον*, & in quas proinde conversas Bacchi nutrices vulgo fabulantur Poëtæ. Hinc Panthera juxta eundem Philostratum in Pamphilia reperta cum torque aureo, & Armeniis litteris REX ARSACES DEO NYSEO. Nota etiam ratio ejus rei, petita ex natura & indole illius animalis, quod vino inprimis deditum

narrant, unde & vinosum vocatur Oppiano,
θηρὶ φιλακρήτισιν ἐμήσειο παρδαλίωσι.
Feris vinosis excogitavit Pantheræ.

Adeo

Adeo etiam ut non alia arte in eo capiendo utantur venatores, quam apposito illi potu, ex quo continuo solet ebriari, quod fufe narrat idem Oppianus, & firmant insuper Arabum historiæ. Hinc mos ille Veterum in Bacchi simulachris Pantheriscum ad pedes ejus statuendi, in quem Deus ille vinum è Scypho effundit, quem dextra tenet, sinistra autem Thyrsum; Docet id nos Herodotus agens de veterum versatilibus scenis in quibus illo habitu depictum vulgo Bacchum tradit; *ἐν Πιερίων τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ θύρασαν κατέχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ Σκύφον*. *ἠδὲ καὶ ἀριστερῇ τῇ Πανθήσκῳ πῶδες τοῖς Ἐ Διονύσει ποσίν.* & paullo post, *ἐκ δὲ τῆς Σκύφου οἴνου ἐγχεθήσεται ἐπὶ τὸ ἄσπεκίδρον Πανθήσκον.* *Sinistra quidem manu Thyrsum tenens, dextra autem Scyphum. Adsidet vero ad Bacchi pedes Pantheriscum etc. Ex Scypho autem vinum in subjectum Pantheriscum effundetur.* Hunc autem morem luculenter illustrant varii nummi superstites, in quibus Bacchum eodem plane modo depictum adhuc hodie videas, & quibus luculenti commentarii vicem præstat superior locus, cujus ignoratione minus eosdem adsequebantur eruditi antiquarii. Tres hujus generis, eosque præclaros imprimis & luculentos hujus rei indices, signandos hic duximus.

Prior nummus cum inscriptione **DIS AUSPICIBVS** sub Severo percussus, & jam à Cl. Tristano vulgatus, Tom. 11, cui pag. 62.

X 3

cui similem cum in Gaza Christinae Augustae, tum alibi me vidisse memini. Exhibet autem hinc Herculem cum Clava, illinc Bacchum juxta Heronis descriptionem, sinistra Thyrsum, dextra Scyphum tenentem, è quo in subjectum Pantheriscum vinum effundit. Sed dum dubitat Trifanum, an juxta Oconem, Canis sit nummo illo expressus, an Tigris, an Leopardus, an Panthera, & eum tandem tanquam de Cane explicat, minus feliciter in ejus interpretatione versatur. Plures alias occurrunt nummi apud eundem Trifanum, qui Bacchum cum Thyrso & ad pedes ejus Pantheriscum exhibent, quamvis sine Scypho. Alter vero supra expressus, & cum Bacchi habitu, Heronis descriptione itidem consentaneo, ab Abonoteichitis in Paphlagonia sub Antonino Pio percussus, cujus eëtypum Cl. Patini beneficio nunc primum vulgamus. Postremus vero Catinæ in Sicilia signatus, in Tabulis Parutæ occurrit, cum inscriptione in anteriori nummi parte ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. In eo autem ejusdem moris vestigium licet observare, Bacchum nempe vehiculo insidentem cum bijugibus Pardis, sinistra quidem Thyrsum, dextra autem Scyphum tenentem, è quo vinum non jam in Pantheriscum, sed in Pantheram aperto ore illud appetentem fundit. Ad quod etiam respexisse videtur Oppianus agens de Panthera.

Tom. 11.
P. 77. 207.
208. 236.

Lib. 111.
Cyneg. 1.

Τῶνεκεν εἰσέτι νῦν οἴνω μέγα καρχαλόωσι.
Δεχνύλαραι σμαράπεισι Διονύσα μέγα δῶρον.
*Qua causa etiam nunc vino valde exultant,
Capientes ore Liberi Patris magnum munus.*

Unde etiam lucem foeneratur præclarus gentis Vibiae denarius apud Ursinum, qui illinc Bacchum, hinc Pantheram exhibet cum Thyrso, & Larvam insuper Aræ impositam, solita Bacchi & Liberalium symbola, & quo

quo spectat itidem alius denarius gentis Carisiæ, cum simili fera ac Thyrso. Neque vero etiam parum hæc illustrat sequens nummus quantivis pretii, apud Cl. Patinum nobis inspectus, & cujus ectypum eidem rursus acceptum ferimus.

Percussus hic Nummus sub Vespasiano, & quidem Nicomediæ, Metropoli Bithyniæ, ut liquet ex nummi inscriptione, quæ præfert in priori parte litteras ΝΕΙΚΟΜ., in averfa autem quam expressimus Græcum nomen *Plancii Vari*, provinciæ illius Proconsulis. Hunc enim hujus Vari magistratum jam ante colligere mihi licuerat, ex duobus rarissimis nummis, quorum alterum videram in Gaza Medicea, alterum in Museo Christinae Augustæ. Prior itidem cum capite Vespasiani, & in averfa parte cum Herculis insignibus, Clava, Pharetra, Arcu, ac inscript. ΑΝΚΙΟΥ ΟΥΑΡΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ, seu *Plancio Varo Proconsule*. Alter vero, quem ob attritas vetustate litteras legendum & explicandum mihi tradiderat antiquariorum apud vos princeps Franciscus Gottifredi, Vespasiani itidem caput & præterea locum signati nummi ΝΕΙΚΟΜΗΔ. seu *Nicomediensium* præferebat, parte autem averfa caput turritum & inscr. . . ΝΚΙΟΥ ΟΥΑΡΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ, hoc est rursus, *Plancio Varo Proconsule*; ut ex-
 feras aliquot ac fugientes in priori voce litteras haut difficulter supplebam, etiam ante visum nummum Patiniana-

nia-

nianum. Idem nempe hic Plancius Varus cum eo cuius Tacitus alicubi meminit, quem Prætura functum, Dolabellæ Othone mortuo accusatorem narrat existisse. Sed corrupte apud Tacitum *Plautius* pro *Plancius* hætenus vocatur, qui ex indubia trium, quos modo tradidi Nummorum fide emendandus venit; *Dolabella* audita morte Othonis urbem introierat. Id ei PLANCIUS VARUS prætura functus ex intimis Dolabellæ amicis apud Flavium Sabinum Præfectum urbis objecit. Ita & Tacito sua verba & huic Plancio suam gentem, qui in alienam irreperat, restituiimus. Diversæ enim Gentes seu Familiæ *Plancia* & *Plautia*. Vari autem cognomen multis Gentibus olim apud Romanos commune, ut Arriis, Attiis, Quinctiliis, Vibiiis, aliisque, ac ut hic liquet, Planciis. Vides autem quibus artibus in Vespasiani gratiam irreperit vir prætorius ac Bithyniæ, quod nummi superiores arguunt, sub eodem Cæsare Rector. Bithynia enim una est Populi Provinciis, ad quas regendas sub Proconsulis nomine mittebantur viri Prætorii, ut ex Dione constat, & qua de re alius occurret in sequentibus dicendi locus. Animal autem eodem nummo signatum, haud aliud quam Græcorum Πάρδαλις, Romanis vulgo PANTHERA. Id utique satis arguit cum varia, & maculis distincta pellis, unde orientalibus נמר *Namer*, & *Varia* Romanis dictæ eadem feræ, tum Cantharus ille, quem unguibus apprehendit, vinosis ut modo vidimus Pantheris apprimere conveniens. Familiare insuper in Asia feræ genus, ac vel inprimis Caria & Lycia, ut liquet ex Agatharchide apud Photium, ac præterea ex Æliano, cui Πάρδαλις, Καρκή & Λυκισακή vocatur. Inde petita ejus in Romanis spectaculis celebritas & frequentia, de qua consuli potest Plinius, ut mittam Ciceronis eo nomine apud Cœlium accuratas

Lib. I I.
hist. c. 63.

Lib. LIII.

Cod. c c I.
cap. 35.

Lib. XVII.
cap. 43.

ratas ac sollicitas preces. Hinc in similis forte editionis memoriam, sub Varo Bithyniæ Præfide, eadem fera superiori nummo à Nicomediensibus signata, sicut utique simili occasione nobiles id genus feras huic memoriæ vulgo impressas vidimus. Neque enim Romæ solum, sed passim in Provinciis, ac Metropolitibus imprimis, theatricas id genus voluptates locum habuisse vulgo notum. Quanquam hac in parte, Nicæam Theatrorum voluptatibus, Nicomediam vero doctrinæ ubertate præstantiorem tradat alicubi Libanius. Mitto Tom. 17. de Vita sua. vero illos, qui magnum inter *Παρδαλεις* & Pantheras discrimen quærunt, quos prolixus Græcorum & Romanorum scriptorum consensus abunde refellit. Illud vero indicasse obiter haud supervacaneum puto, ita signari vulgo in nummis antiquis Pardos, aut Pantheras, vel Pantheriscos, aut etiam Tigres, ut non continuo maculis illis distinctum corpus præferre videantur, quibus tamen vel virgatis juxta Tigres, vel orbiculatis juxta Pantheras, hæc animalia constat insignita. Quod monetariorum incuriæ omnino transcribendum, qui nonnunquam minus accurate figuram horum animalium tradidere. Unde factum, ut vulgo antiquariorum etiam principes, obvia id genus in nummis animalia promiscue soleant de Tigridibus, Pantheris, aut Leopardis etiam interpretari, ac Pantheras ut plurimum nobis pro Tigridibus obtrudere, sicut aliàs easdem hodie Pantheras passim cum Leopardis confundi notum.

BISONNIS alias caput, bovis feri ac setosi, neque infueta etiam in Romanorum spectaculis, ut vel ex Xiphilino liquet, ex duobus nummis Andriorum In Severo. memini protulisse in sua Vefontione Cl. Chiffletium, præter alia Viri decora, his quoque studiis excellentem.

Y

In

In priori quidem Taurum vides cornipetam cum inscriptione ΑΝΔΡΙΩΝ, quod de loco signati nummi accepit Chiffletius, in posteriori vero caput Tauri feri ac jubati cum Lyra, utrinque autem Tridente, in altera autem nummi parte caput juvenile sine ulla inscriptione. An vero utroque illo Nummo Bison sit ab Andriis expressus, quod existimabat Chiffletius, fateor haud mihi continuo persuasum: Equidem obuius & unicus quidem occurrit apud Goltzium nummus horum Andriorum, illinc cum Pallade, hinc cum ordinario Tauri ad victimam parato.

Nihil habet hic Taurus à vulgari diversum & ab ordinariis iconibus hujus animalis, neque consonum festosis illis ac jubatis Tauris sylvestribus, quos Bisontes antiqui nuncuparunt. Accedit, mirum videri posse, quid huic Græcæ Cycladum Insulæ commune sit cum Bisonte, quem solum Hercyniæ sylvæ & plagæ Septentrionalis hospitem Plinius, Solinus, alique è recentioribus tradunt, nisi scirem in Thracia poni quoque

que ab Oppiano, & præterea Pausaniam de Bisfontis æreo capite Delphos missò à Dropione Pæoniorum Rege, & posita illi è regione ab Andriis loricata Andrei conditoris sui statua, nonnulla quæ Chiffletius refert, commemorare: Alias vero in Pæonia, non Bisontem quidem, sed *Bonacum* aut *Bonafium*, Bovem itidem ferum & cum juba equina obvium refert Aristoteles, cui superior effigies posset eadem ratione adaptari, ni cornua in se flexa & contorta, acumine terram spectantia, cum Philosophus tum Plinius iidem Bonaso tribuerent. Luculentum Suidæ testimonium, optimi superioris nummi ac similium hujus Insulæ interpretis. Docet enim ille Minervam Taurobolum ab his Andriis cultam, occasione Tauri apud eos exilientis, ut postea vidi Nonnium quoque observasse, non indicato tamen Suidæ loco. Exstat vero ille in voce Ταυροβόλων, quem erit operæ pretium hic adferre. *Etiã Minerva Taurobolos in ANDRO colitur. Anthropius enim dato Atridis TAURO, jussit ubicunque is è navi exiliisset, ad eam Minervæ condere, & sic eos prospera navigatione usuros. Ille vero in ANDRO exiliit. καὶ Ἀθῆνα ἢ Ταυροβόλον ἐν Ἀνδρῶν. ὁ γὰρ Ἀνθρώπων δὲς ΤΑΥΡΟΝ τῆς Ἀτρεΐδαις, ἠκέλευσεν ὅπως ἐν ἐκείνῃ νεὼς ἀλητή, ἰδρύσασθαι Ἀθηνῶν. καὶ ἔτιως διπλοῦσεν. ὁ δὲ ἐν Ἀνδρῶν ἐξήλατο.* Nihil hic ut vides de Bisonte, sed omnia de ordinario Tauro, plane ad fidem superioris Nummi. Neque etiam reperiri apud Andrios Bisontes, vel Pausanias, vel alii referunt, sed tantum missò aliunde Delphos capite æreo bovis illius feri ac indomiti, positam è regione ab Andriis sui conditoris, ad indicandam Viri ferociam ac robur, loricatam statuam. Sed ne in similem errorem inducat viri sagacis alias ac cruditi auctoritas, sciendum neutrum illum Nummum ab eodem productum, & paullo

ante expressum, ad Andrios vel ad Bisontem quicquam spectare. Prior, non quidem cum Tauro illo indomito, ut existimabat, sed cum Vacca & lactente vitulo, ad Apolloniam Illyrici urbem referendus. Dyrrachii enim & Apolloniæ solita illa symbola, utraque nummi parte signata. ANAPION autem, non loci (quod in errorem induxit Cl. Chiffletium) sed Prætoris aut Magistratus nomen, sicut alterum ΘΕΟΦΙΛΟΥ , sub quibus nummus percussus, & cui geminum plane cum iisdem symbolis ac nominibus videas inter Apolloniæ nummos apud Goltzium. Omissas autem nonnumquam observo in utriusque cum Dyrrachii tum Apolloniæ nummis solitas illas loci ΔΥΡ aut ΑΠΟΛ initiales litteras (quas præfert nummus Goltzianus) adscriptis solum, præter consueta insignia, Prætorum nominibus ANAPION , ΑΡΙΣΤΩΝ , ΑΓΙΑΣ , ΦΙΛΩΝ . & sexcentis id genus. Utrumque autem symbolum, cum Vacca cum lactente vitulo, tum quadratæ Arculæ, ab antiqua patria ceu Corcyræis, quorum erant Colonia Dyrrachium & Apollonia, juxta morem desumptum: sicuti eadem omnino videas in nummis Corcyræorum apud Goltzium. Posterior autem Nummus cum Tauri jubati capite ac pendente utrinque Tridente, ad Eubœam spectat, ut vel ex Goltzio liquet, aliisque obviis nummis illius Insulæ. Neque illi valde dissimilis Delphorum nummus apud eundem Goltzium, inde explicandus (silet hic enim ut sæpe Goltzii interpretæ Nonnius) quod Carystii ex Eubœa Bovem æreum Delphis dedicarint, auctore Pausania: nisi hunc postremum ad Bisontis illud æreum caput Delphos transmissum à Prætorum Rege placeat lubentius referre. Videtur enim aliquid ferinum magis ac indomitum spirare, quam Euboicus ille Taurus à

Chif-

Tabul.
Græciæ II.

Thucidid.
lib. I.
Plin.
Tab. I. in
sul. Græc.

Tab. IX. in
sul. Græc.

In Phoci-
cis.

Chiffletio pro Bisonte Andriorum productus, aut il-
lius Insulæ similes apud Goltzium.

DRACONES etiam alatos & coronatos exhibent aliquot Nummi selectiores, de quorum cum Aquilis & Elephantibus pugna Nicander & Plinius meminere; & quos diversos proinde ab iis intelligimus, quos alias Chamædracones veteres nuncuparunt. Duos certe cum alatos, tum coronatos & barbatos Dracones videas currum ducentes in rarissimo Trajani nummo Mediceo, quem signatum in Ægypto, ex ipsius nummi adspectu, & additis aliis symbolis, liquet. Frequentes enim illos Nummos mitto, cum obvio eodem ministerio, in quibus nempe mœsta frugum mater dracones vehiculum ducentes regit, plane juxta Claudiani descriptionem libris de Raptu Filiae,

sinuosa draconum

Membra regens volucris qui per via nubila tractu.

Volucres illi quidem vulgo, non autem alati, quales nempe Libykos Scorpiones alicubi describit Geographus, *ἄλωδες* simul & *ἀπέρπες*, quorum etiam Lucianus meminit, nisi quod membraneas alas instar cicadarum aut vespertilionum iis tribuat. Alatos tamen eodem Cereris dracones exhibent etiam nummi quidam selectiores. Utriusque generis cum volucrum, tum alatorum simul hic habes cœtypa.

Strabo lib.
XVII.
De Diplo-
didas.

Y 3

Alatos

Alatos etiam serpentes non alibi, quam in Arabia reperiri tradidit jam olim Herodotus, cui vicinam addit Æthiopiam Josephus. An vero fabulosum statuendum sit omne hoc volucrum aut alatorum serpentum & Draconum genus, quæcunque veterum aut recentiorum occurrant ea de re testimonia, ipsi viderint, qui hoc sibi disquirendum putant. Lubentius certe referas in hanc fictorum classẽ, Draconem illum cum humano capite, qualem vidisse memini depictum in nummo quodam Amphipolitarum. Familiares nempe olim in Macedonia, cujus incolæ hi Amphipolitæ, Dracones, magnitudine simul ac mansueta natura singulares: ut de Pellæis observat Lucianus, & unde natam contendit illam fabulam de Olympiadis cum Dracone concubitu, & nato inde Alexandro. Cujus rei expressam videas memoriam cuidam Nummo ex eorum genere, quos vulgo *Crotoniatas* vocant Antiquarii, in quo Olympias in lectisternio decumbit inter duos serpentes. Eo refert etiam Nonnius nummum Macedonum apud Goltzium, in quo mulier seminuda escam serpenti porrigit: quod vulgatum alias salutis symbolum in priscis id genus monumentis. Neque diversus à mansuetis illis Draconibus Ajacis Locrensis Draco domesticus ac cicur, instar canis illi adhærens, ut tradit

Lib. III.

Lib. XV.

In Pseudomant.

dit Philostratus. Sacri quippe Dracones Heroibus, ut aliunde liquet ex Plutarcho in Cleomene. Iste vero Draco Amphipolitarum humano capite singularis adhuc magis & mirandus. Si exstarent hodie libri illi, quos de hac primaria Macedonum urbe Zoilum scripsisse auctor est Suidas, tum vibicibus illis, quas optimo vatum voluit inurere hic flagellator, libenter caremus, tum haberemus forte hoc symbolum magis explicatum. Neque sic tamen dissimulabo, illud me Oraculum facile credere illius loci, quo ministerio frequenter videas functos id genus Æsculapios an Apollines, genuinos scilicet & fraudulentos. Hinc apud Delphos Draco sub Tripode vocem edens juxta Lucianum, sicut alias ab Æginetis Tripod aureus ad eosdem missus insistens super tricipitem ex ære serpentem. Hinc plures etiam illi Nummi, in quibus occurrunt Tripodes Dracone vel serpente involuti, sicut Troadis, Nicomediæ, Amastrianorum, Myndiorum, Lylibæi, Crotonis, aliorumque locorum; aliquando etiam supra Tripodem erecti. Neque enim illa Pithii solum serpentis vulgaria symbola, sed domestici etiam illarum urbium vates, quos videas in Augustis Cimeliis Christianæ, Palatino, ac Mediceo. Quo spectat eximie mos ille Arabum, quem refert Philostratus; qui à brutis animantibus captabant auguria, Draconum corde vel hepate in cibis adsumpto. Ut illum etiam Draconum in veterum auguriis usum haud immerito observatum ab Origene videam in præclaro opere contra Celsum; *ὁ δὲ Δρακῶν ἐπεὶ ἢ τῆσδε χεῖρα τῶ ζωῶ οἱ διανοσκόμι, Draco autem, quandoquidem ex illo animali utuntur Augures. Apollo nempe idem cum Æsculapio, juxta Macrobius, hinc sacri utrique Dracones ac serpentes, & proinde iidem modo vaticiniorum, modo salutis symbola, in*
priscis

De vita
 Apoll. lib.
 VII.

In vit. A-
 poll. lib. I.
 cap. 4.

In Pseudo-
mant.

priscis id genus monumentis. Immo hinc alter Draco ille, *ῥησομὸς* etiam *ἀντόφωνος*; cujus caput è linteis humana itidem specie, arte cujusdam impostoris Alexandri, non suis solum Paphlagonibus, sed Romanis etiam aliisque mire illufit aliquandiu. Legifti procul dubio non femel apud Lucianum lepidam renati illius Æſculapii narrationem; quam præclare certe illuftrat nummus alicubi à Goltzio deſcriptus, ΑΒΟΝΟΤΕΙΧΙΤΩΝ ΓΛΑΥΚΩΝ; unde corrigendi Luciani codices, in quibus ΓΛΥΚΩΝ, novus ille non jam Epidaurius, ſed Paphlagonius Draco nuncupatur. Abonoteichus enim ceu Aboni Murus vel Caſtrum urbs Paphlagonum haud obſcura, & Luciano in hac hiftoria ſicut Suidæ aliisque, πρὸς Ἀβώνος τείχος, Patria calidi impostoris, & ſedes præclari ſcilicet Oraculi. A duabus autem illis vocibus Ἀβώνος τείχος, ceu Aboni Caſtrum (frequenter enim pro Caſtro ſumi hanc vocem etiam aliunde liquet) factum gentile nummo expreſſum Ἀβωνοειχίτης, vel ut in aliis Ἀβωνοειχειότης, ſicut vulgo promiſcue hæc ſumi ſupra monuimus. Haud aliter nempe ac ab Ἀγοραίων τείχος, (quod male apud Stephanum Ἀγοραίων) item Γορδίων τείχος, Ἐλαίων τείχος, Helleſponti quoque ac Lyciæ Arcibus, aliisque id genus, deducta itidem gentilitia Ἀγοραοειχίτης, Γορδιοειχίτης, Ἐλαοειχίτης. Sed mereamur ulterius de venuſtiſſimo ſcriptore, & illo ſimul, quod præ manibus nobis eſt argumento. Memineram ſcilicet, me ſingularem loci ejuſdem Nummum, & ad hanc forte hiſtrioniam referendum, adnotaſſe inter alios rariores illuſtris Urbis Antiquarii Franciſci Gottifredi, qui jam Chriſti-næ Auguſtæ Gazam exornant. Non anxie mihi fuit laborandum, ut illius iconem & plurium aliquot rario-rum ab obvia viri comitate jam abſens impetrarem; quibus

quibus nova hujus operis editio ornatior in lucem prodiret, & ego iisdem Nummis aliquam lucem vicissim impertirer. Exhibet vero iste, de quo jam agimus, hinc ANTONINI PII effigiem, illinc duos serpentes, quorum alter jacentis caput lambit aut mordet, & inscript. ΑΒΩΝΟΤΕΙΧΕΙΤΩΝ.

Vides hic ejusdem urbis Nummum cum altero quem descripsit Goltzius, signatum quoque circa eadem fabulosi hujus Oraculi tempora. In eo tamen diversi, quod Goltzianus nomen renati hujus Æsculapii ΓΑΤΚΩΝΟΣ nempe habuerit signatum, quale illi à Luciano tribuitur, unum præterea serpentem in gyrum involutum, iste autem modo expressus duos exhibeat Dracones aut serpentes, non addito αἰσχροφώνος illius Oraculi nomine. Equidem geminum Goltziano nummum adservare quoque videas Gazam Eminentissimi Cardinalis Barberini, cum uno scilicet serpente, sed citra eandem Glauconis appellationem, licet alias percussum itidem sub Pio, & cum eadem inscriptione ΑΒΩΝΟΤΕΙΧΙΤΩΝ. Neque vero hoc dissimulandum, referri à Luciano hujus histrionæ narrationem ad M. Aurelii tempora, cui bello Germanico cum Marcomannis & Quadis depugnanti, redditum ab hoc impostore oraculum refert, & insuper ab eodem Pseudomanti adscitum generum Rutilianum, per eadem Marci tempora celebrem. Omnes autem hi nummi ab Abo-

Z

notei-

noteichitis percussi, ceu cum uno, ceu cum duobus serpentibus, Goltzianus nempe, Barberinus, & quem modo protulimus è Regia Christianæ Gaza, non Marci sed decessoris Pii vultum præferunt. Talis etiam alius Musei Patiniani in superioribus à nobis exhibitus, & cum Bacchi effigie ab his Abonoteichitis itidem sub Pio Cæsare signatus. Sed nihil hic Nummus ad eam, de qua Lucianus meminit, histrioniam, aut nummorum ejusdem loci & atatis, qui serpentes exhibent, illustrationem. Unde fide maxime Goltziani nummi, qui Glauconis nomen præfert, omnino videtur statuendum, incepisse jam sub Pio hanc histrioniam, quæ sub Marco tandem incrementa & exitum habuerit. Illud utique colligas ex tota Luciani narratione, per multos annos fabulam illam egisse, Pseudomantin Alexandrum, eumque demum prope septuagenarium, & orbi adhuc cum suo Glaucone illudentem, è vivis discessisse. Cur vero superiori Nummo ibi expresso, haud unus jam ille renatus Æsculapius, sed duo serpentes occurrant, aut cur unus desuper alterius jacentis caput lambat quasi aut fugat, equidem haud facile licet divinare? Dracones quidem Pellæos, non solum immani magnitudine, sed ita mansuetos & familiares narrat in hac ipsa historia Lucianus, ut infantum etiam more lac è papilla sugerent. Ex horum autem genere erat Draco ille, futurus brevi Tutelaris Abonoteichitarum Æsculapius, paucis utique obolis Pellæ à præstigiatore illo Alexandro redemptus. At vero hic jam non mulierem, sed alterum sibi haud dissimilem serpentem lambit capiti ejus instar *ερωδῆ* cujusdam, ut mihi quidem videtur, applicitus. Notus vero ac sæpe præscis traditus ille *ερωδῶν* mos, incantationes ad vulnorum curationem auribus vulgo insinuandi, ac ut Arnobius loqui-

loquitur: *Sonos auribus infundere dulciores, non medicinam* Lib. 1.
vulneribus admovere. Unde salutare id genus ἐπωδαί,
 ceu ad aurem incantationes, ad animæ quoque & ad-
 fectuum curationem translata à Zamolxide, & ejus
 exemplo cum à Socrate tum à Zenonis sequacibus do-
 gmata sua seu Oracula ita insinuare solitis, ut de prio-
 ribus frequenter apud Platonicos legas, & eorum Ma-
 gistrum, de posterioribus vero ut alios mittam, vel fi-
 dem faciet Satyricus

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Hinc translata eadem à sacris Oratoribus ad salutaria
 ac divina Oracula credentium auribus percepta aut
 percipienda, quibus & Christus ipse ἐπωδὸς nonnun-
 quam, ut Clementi, & Oracula ejus instar ἐπωδὸς cu- Lib. v. Pæ-
 jusdam per aures ad animæ curationem demissa, ut non dagog.
 semel Christianorum Tullio vocantur. Immo, quod Chryso-
 huc imprimis facit, notum iis qui scriptores antiquos stom. Orat.
 versarunt, habitos vulgo serpentes cum ἐπωδαίς illis seu Lxxiv. in
 incantationibus obnoxios, tum eosdem etiam aures J. Christ.
 lambendo vaticinandi peritiam inspirantes. Prius qui-
 dem, cum ex Davidis, tum ex Orphei, Aristotelis, alio-
 rumque testimoniis, ac Marforum aut Ægyptiorum
 more vulgo eruditus notum. Hinc nempe furda Aspis
 & aurem obturans dicta Regio Vati; *Sicut ASPIDIS* P. LVIII.
furda obturantis AUREM SUAM, ne mussitantium aurem v. 6.
audiat, & divini incantationem verbi. Posterius autem
 Heleni & Cassandrae exemplo docent Græci Poëtarum
 Interpretes, ac inter alios Euripidis scholiastes, Εὐχόμε- In Hecubam.
 ντες ὄφεις καὶ τὰ αὐτῶν περὶ λείζαντες ὡπερ ἰζηγέρας εἰρηραίου
 ὡσμῶνας πρὸς τὸ θεῶν ἀκούειν βελίας, ἢ μάγεις ἀκρυς εἶναι. *Ac-*
cedentes SERPENTES & eorum AURES CIRCUM-
LINGENTES, auditum illorum adeo exacuerunt, ut soli
consilia Deorum audirent, & PRÆSTANTISSIMI

VATES evaderent. Ita etiam, ut hæc jam ad Nummi nostri interpretationem conferamus, gemino symbolo expressi; in eo duo serpentes occurrunt, quorum alterum jacentis capiti admotum, hanc illi non ἐπαδὲ adeo, quam vaticinandi peritiam inspirantis vicem præstare videas. Famam scilicet de proximo Apollinis & Æsculapii adventu apud Abonoteichitas commoverat præstigiator ille Alexander, & sub tempus illius Epiphaniæ utriusque nomen & laudes decantabat, ut tradit in hac historia Lucianus. Apollini autem non minus ac filio Æsculapio sacri serpentes, immo idem ille cum Æsculapio, ut supra videbamus. Unde etiam ab illa utriusque communione eundem Apollinem, ut verum quoque ἐπαδὸν describit Dio Chrysostomus, nempe ὁρῶνται ἐμπνεῦσιν ἔψυχαις καὶ σώμασιν, salutem inspirantem animabus & corporibus. Ex quibus jam liceat mihi colligere, percussum hunc nummum ab Abonoteichitis, quo illo symbolo utrumque Deum mox adventurum adumbrarent, Apollinem nempe Æsculapii filii aures lambendo, vaticinandi peritiam illi inspirantem, qua prospiceret civibus, & felicis adventus, ac divinitatis suæ fidem omnibus faceret. Plana utique ex superioribus omnia, & cum Luciani, ut mihi quidem videtur narratione apprime consentanea. Quo & commode referri possunt, quæ de Melampode tradunt varii auctores, ac inter alios Plinius: *Qui credit ista & Melampodi profecto AURES LAMBENDO dedisse intellectum avium sermonis DRACONES non abnuet*, quod à Cæsare inverecunde contendebat; ut nempe Nummis imprimeretur cum sua, tum Draconis sui effigies; καὶ ΝΟΜΙΣΜΑ καινὸν ἐγκεχαρῆγμένον τῆ μὲν τῆ Γλαυκωνῶν, καὶ πατέρα τῆ Ἀλεξάνδρου: alibi vero traditur, eundem Deum Glauconis nomine divinitus insignitum, ima-

Orat.
xxxvii.

Lib. x. cap.
49.

In Pseudo-
mant.

imaginibus & simulacris, cum æreis tum argenteis expressum; γραφαὶ πρὸς τὴν τέτη, καὶ εἰσὶνες, καὶ ἕτερα τὰ ἰδίῳ ἐκ χαλκῆς, τὰ δὲ ἐξ ἀργύρου εἰσασφρα, καὶ ὄνομα γὰρ τῶ θεῷ ὀπιθὲν Γλαύκων (non γλύκων.) Neque ab hoc commento insignis istius impostoris abluens quoque illa capitis imberbis effigies, reliqua in serpentem desinens, eumque in multos gyros circumflexum, in nummo Nicomediæ signato sub Caracalla, quem vulgavit Tristanus, & qualem etiam possidet magnus horum studiorum fautor & admirator Durlacensis Marchio. Ut appositè vero hoc loco Tutelares istos & præfides Oraculorum Dracones pergamus illustrare, non novum jam aut fictum cum priori illo GLAUCONE, sed verum, si Diis placet, re ac nomine ÆSCULAPIUM representat nobis alius non minus insignis Nummus ejusdem Cæsaris ANTONINI. Mole certe, elegantia, raritate inter primos ille numerandus, & luculentum Bracefiani Cimeliarchii ornamentum; cui geminum quoque exstat in divite illa gaza Cardinalis Buoncompagni.

Praclarum utique, mi OCTAVI, Majorum vestrorum & Urbis Æternæ monumentum; quod notam alias ex Livio, Ovidio, Valerio, Plinio, Claudiano, aliisque Epidaurii hujus hospitis narrationem tam venuste

Z 3

repræ-

repræsentat: qui Romam scilicet Epidauro valetudinis causa accersitus Draconis effigie, Urbi salutem, Tiberinæ vero Insulæ nomen simul attulit ac tutelam. Sacra enim non solum inde Æsculapio hæc Insula, ut notum, Græcis quoque ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ *iegi*, sed eadem ÆSCULAPII Insula, vel, quod idem, Pæonii aut Epidaurici Serpentis vulgo nuncupata. Unde jam in posterum non peregrini Medici, sicut Toxaris apud Athenienses Divis eo nomine adscriptus, sed quasi indigenæ vicem Urbi Æternæ præstiterit hic Medicorum Parens. En vero ibi Tempa, Pinus, Tiberis, Insula, Anguis seu Draconis sedes ac Nomen, luculentus denique Poëta Commentarius,

Dionys.
Halicarn.
lib. v.

Lucian. in
Scytha.

Ovid. Me-
tam. lib. xv.

*Scinditur in geminas partes circumfluis amnis
Insula nomen habet, laterumque à parte duorum
Porrigit aequales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phæbeius anguis
Contulit: & finem specie caeleste resumpta
Luclibus imposuit: venitque salutifer Urbi.*

^a Lib. III.
cap. 22.
^b Arnobius
lib. VII.

Quo respexit etiam præter ^a Augustinum de Civitate Dei, ^b Africanus alter, qui ex Epidauro nihil aliud adlatum, nisi magni augminis colubrum ridet, alibi vero ÆSCULAPIUS inquitis Epidauro bonis Deus valetudinibus presidens, & Tiberina in Insula constitutus. Salutares nempe vulgo Deorum, sed maxime hujus Æsculapii Epiphaniæ, qui raro quidem, sed nunquam sine magno ipsorum bono visus Epidauriis, ut narrat in hac fabula Valerius, scilicet

Præsentem aliquid profit habere Deos.

Unde ΣΩΤΗΡΟΣ etiam illi nomen in nummis eorundem Epidauriorum sub eadem Draconis forma tributum videas, sicut in alio ΚΩΙΩΝ ΔΡΑΚΩΝ. Quo spectare etiam observo Nummum mole & magnitudi-
ne

ne singularem, inspectum nobis haud ita pridem in opulenta Christianissimi Galliarum Regis penu antiquaria, signatus ille Alexandri Severi ætate, cujus vultum præfert, & in averſa parte, serpentem cum Ara & Arbore, ac inscriptione ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΝ. Neque vero mirum, si modo Draconis, modo serpentis Epidaurii nominibus designetur. Haud enim serpentis solum, sed peculiare etiam Draconis notas præferre nonnunquam videas, barbam puta, palæaria & coronam cristatam, sicut in sequenti denario gentis Aciliæ. Haud insuetum vero huic salutari Deo, sua quoque præsentia alias beare civitates, liquet ex Philostrato in vita Apollonii, & Coorum Nummis aliorumque locorum, in quibus idem ΣΩΤΗΡ inscribitur. Ut non mirum proinde, si laboranti Urbi Æternæ suam quoque operam præsens ac manifestus benigne voluit impertiri, quæ à Roma hujus Æsculapii filia nomen suum derivabat, juxta Marinum Lupercaliorum Poëtam, ut docet alicubi Servius. Unde quoque haud aliam mercedem navatæ operæ, quam in eadem stabilem sibi sedem, & quidem extra agrorum turbam voluit deligere. Ut ita Plutarchus hinc lucem mutuatur, qui Æsculapii fana Romæ extra urbem (sicut in hac Insula) apud Græcos vero in locis puris & sublimibus docet existisse. Multo minus adhuc Draconis speciem, in eodem hospite Epidaurio mirabitur, qui hanc illi familiarem videt passim in iisdem nummorum monumentis. Dracones nempe omnes sacri Æsculapio, ut observat Pausanias, si tamen excipias illum Erichthonium, quem Athenis ad pedem Minervæ simulacri exsculptum alibi idem Pausanias refert, & firmat quoque præclarus nummus Atheniensium Mediceus, qui idem illud Palladis signum cum jacente ad pedes Dracone repræsentat.

Lib. 1. c. 5.

Ad Eclog.

1.

In quest. Rom.

In Corinthiacis.

In Atticis.

tat.

De Idæ.

Unde & huic Deæ Draconem sacratum statuit alicubi Plutarchus, quem Apollini alias ac barbato ejus filio vulgo adferunt prisca hæc monumenta. Sed mirare mecum obiter fatum illius Insulæ serpentis Epidaurici, ut quæ salutis quondam ara & sedes Romanis exstiterit, eadem postea, ut ex Sidonio liquet aliisque, sub Christianis Imperatoribus rei capitalis accusatorum carcer exstiterit & carnificina. Plures vero mitto aliarum urbium Tutelares id genus Dracones & Pseudomantes, qualis etiam Lanuvinus ille, obvius vulgo in denariis Gentium Romanarum, & de quo Propertius,

*In Insulam
conjectus est
serpentis E-
pidaurici.
lib. 1. ep. 7.*

Lib. 1 v.
Eleg.

Lanuvium annoſi vetus eſt tutela Draconis.

Neque minoris erit pretium operæ, referre in hunc censum Draconem alium, illo vel Paphlagonio vel Epidaurio vix minus singularem; quem ex præclaro SEVERI Nummo descripsit quidem Erizzo, sed ita ut nec sensum nec locum signati Nummi sit adsequutus.

ΠΑΥΤΑΛΙΑ hæc Urbs Thracum, non vero incerta aliqua Græciæ Provincia, sed quæ corrupte apud Stephanum aliosque Παιτάλια, vel Παντάλια legitur: unde causam crederem ignorantix nobilis Antiquarii, nisi hanc viderem ejus frequentem in tradendis Græcis nummis infelicitatem. Occurrunt vero alii quoque ejusdem urbis inter Nummos cum M. Aurelii tum Ge-
tæ;

tæ; inscript. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ; unde corrigendum In Gaza
Christin.
Augustæ. iterum Stephani *παυταλιών*. Dicta quoque eadem
 urbs ULPĪA PAUTALIA ab ævo Ulp̄ii Trajani;
 sicut id rursus constat ex præclaris aliquot Nummis, si-
 gnatis in honorem Faustinae Junioris & Caracallæ,
 cum inscript. ΟΥΛΠΙΑΣ ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ, quales & in
 Gaza Medicea, & in Regia Parisiensi, & in Museo
 Cl. Seguini mihi vidisse contigit. Geminum quoque
 notabam nuper in nummo Getæ apud Leonardum A-
 gostini celebrem Urbis Antiquarium, in quo Aquila
 cum fugientibus ac exesis litteris, quales tamen adse-
 quebar ΟΥΛΠΙΑΣ itidem ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ. Ea nempe
 ratione, qua alia ejusdem Thraciæ urbs *Topirus*, &
 Daciæ *Serdica*, & præterea *Nicopolis*, *Anchialus*, *Mitylene*,
 aliæque nobiles civitates, ULPĪÆ itidem vocantur
 in selectis aliquot Nummis Severi, Caracallæ, Getæ,
 Gordiani & aliorum: ΟΥΛΠΙΑΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ;
 ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ; ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΡΔΙΚΗΣ;
 ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ, & ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΟΥ.
 ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ. Sed de hac appellatione & loco obiter.
 Sicut vero alii Nummi hujus urbis *Pautalia* modo
 adlegati, vel Patrium Amnem, solita cultum ab acco-
 lis religione; vel Bacchum cum thyrso & cyatho; vel
 Cybelen leonibus vectam, grata & solennia Thracum
 Numina, repræsentant; vel Salutem quoque familiari
 symbolo, serpente involutam, cui escam porrigit; ita
 iste supra depictus Draconem, tutelarem scilicet loci
 Genium, haud minus quam alii superiores nummi an-
 te excussi, omnino videtur mihi arguere. Magnitudi-
 ne certe ille simul & spirarum flexu magis adhuc admi-
 randus, & lingua exserta quasi alter Glaucon, ad fun-
 denda itidem Oracula accinctus. Huc facit quoque
 Dracon alter, plures ingens gyros, in vicina *Tomo* Ponti

Metropoli, quem repræsentat Nummus Gordiani Me-
diceus, cum inscript. ΤΟ ΜΕΩΣ ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ.
Neque diversus alter sinuans immensa volumina, in
rarissimo Nummo *Marcianopolitarum*, cum Severi Ale-
xandri & Mammææ capitibus, in priori nummi parte,

In Cimelio
Regin.
Sued.

Ως ἡ Δοξμων βλ. σουρωπὸς ἐλίσσεται ἀγυλίλῳ ἐρωῶν.
Geminum quoque eidem vidi exstare in Regia Gaza
Parisiensi, cum effigie Caracallæ & matris itidem Juliae
Domnæ ac inscriptione ΕΠΙ ΚΤΗΤΙΑΙΑΝΤ ΜΑΡ-
ΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. *Marcianopolis* vero Mysiæ fe-
cundæ, seu unius è sex Thraciæ Provinciis juxta Am-
mianum civitas, à Marciana Trajani sorore ita cogno-
minata. Paria vero cum ejusmodi Dracone facientem
suppeditabat eadem Regia Gaza, in Nummo *Hadria-
nopleos*, alterius Thraciæ Provinciæ, signato itidem
Caracallæ temporibus, cui similem apud Cl. Patinum
insexi, sicut & haud vulgarem *Dionysopolitarum*, quem
præclaro ejusdem Viri his studiis excellentis beneficio,
aliis quoque inspiciendum damus.

Lib. xxvii.

Præfert singularis hic Nummus, in priori quidem par-
te Gordiani & Serapidis capita (qualia Neronis iti-
dem & Serapidis, aut aliorum id genus Cæsarum oc-
currunt) in posteriori vero, ut vides, Serpentem tor-
tuosum, cum inscriptione ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΕΙΤΩΝ,
urbis itidem Ponticæ cum Tomo, seu Scythiæ illius
quæ postea inter sex Thraciæ Provincias relata, & cu-
jus celebriora oppida Dionysopolim & Tomum recen-
set.

set Ammianus. Ut haud mirum quoque, si eadem ser- Lib. xx.
pentis aut Draconis symbola præferre utramque vi-
deas. Apollinem alias & Bacchum tutelare utriusque
loci Numen, signant earundem nummi apud Gol-
tziū, & Tomi quidem Apollinem, utpote Colonia
Milesiorum, quibus Apollo cultus, alterius vero Bac-
chum, cujus nomine dictam eandem, & ipsa loci ap-
pellatio, & exul in iisdem oris poëta alicubi retulit.
Unicum præterea horum Dionysopolitarum num-
mum memini me observasse in penu antiquaria Colle-
gii Claromontani Parisiensis à Sirmondo collecta, &
quidem inter numismata Alexandri Severi. Haud ve-
ro crederem frustra me hætenus laborasse, in commo-
randis tam præclaris & vulgo reconditis antiquita-
tis monumentis, quæ Dracones & serpentes id genus
signant. Hinc utique non leve illud, sed singulare
quoddam beneficium præstare videar haud vulgares id
genus Nummos (& cujus generis Ægyptii aliquot, ad-
huc infra adducentur), quod ab iis etiam unice exi-
gendum Cl. Bochartus, cum suis ad me litteris, tum
alicubi in præclaro opere agnoscit. *Ex Nummis*, inquit, De Animal.
id genus, cum depictis Draconibus figura eorundem & magni- sacris pag.
tudo erui potest, quorum minimi quinque cubitorum, maximi 429.
quadraginta traduntur. Alterum præterea ex iisdem col-
ligas, in Macedonia, Thracia, Paphlagonia, Mysia, Ponto,
ac Bithynia, vicinis regionibus, haud alios locorum Ge-
nios & Custodes gratiores id genus Draconibus exsti-
tisse. Consulto enim omitto plures Græciæ Asiæque
nummos, in quibus eandem loci tutelam ac salutem
videntur arguere, & ad quos respexit divinus Maro,

Incertus Geniumne loci, famulumne parentis

Esse putet.

Ubi audiatur Servii glossa; *Nullus enim sine GENIO lo-*

cus est, qui per ANGUEM plerumque ostenditur. Persius: *Pinge duos angues; pueri sacer est locus.* Quales etiam duos angues videas, aut arcum & pharetram amplectentes in Nummis ΚΡΗΤΑΙΩΝ aut ASIÆ RECEPTÆ: aut vincientes duo ligna in nummo Cyzicenorum, aut obvolutos velut circulum cum duobus in medio torquibus in Romano Numismate; aut coronatos eodem cum Caduceo, Cornucopia, Palma, in nummo Otaciliæ Ægyptio. Etenim Ægyptiorum imprimis hanc fuisse de Serpentibus ac Draconibus opinionem, ut divini aliquid illorum naturæ tribuerent, docuit jam olim Philo Bybliensis apud Eusebium, ac proinde ut loci Genium ac Tutelam eorum symbolis adumbrarent, præter alia monumenta, arguunt plures inediti eorum Nummi, percussi sub Cæsaribus, Nerva, Trajano, Hadriano, Pio, aliisque; in quibus aut Dracones id genus coronati, aut iidem cum Caduceo, Sistro, Spica; aut etiam cum venerabili illorum Serapide depinguntur. Quo nomine etiam ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, seu *Boni Genii* iisdem nuncupati, ut observabam nuper in præclaro nummo Ægyptio Cimeliarchii Regii Parisiensis; in quo illinc Neronis effigies, hinc Draco coronatus cum inscriptione aliquantum exesa ΝΕΟ. ΑΓΑΘ. ΔΑΙΜ. seu ΝΕΟ. Αγαθός Δαίμων. Ut inde certe liqueat, non solis Phœnicibus ita appellatum Draconum genus, de quo aiebat Philo modo laudatus, Φοίνικες ἢ αὐτὸ ΑΓΑΘΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ καλεῖσθαι, Phœnices vero ipsum BONUM GENIUM vocant; quomodo & Servius interpretatur, ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, quos Latini GENIOS vocant. Tales utique duo illi Dracones, qui olim erranti Alexandro cum ductoribus & toto exercitu, ac inopi consilii viæ duces repente leguntur exstitisse, qui incolumem in Ammonis Ora-

In Gaza
Medicæ.

Apud Euseb. de Præpar. Evang. lib. 1.
Ad lib. III. Georg.

Φοίνικες ἢ αὐτὸ ΑΓΑΘΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ καλεῖσθαι, Phœnices vero ipsum BONUM GENIUM vocant; quomodo & Servius interpretatur, ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, quos Latini GENIOS vocant. Tales utique duo illi Dracones, qui olim erranti Alexandro cum ductoribus & toto exercitu, ac inopi consilii viæ duces repente leguntur exstitisse, qui incolumem in Ammonis Ora-

culi sedem ducerent reducerentve: Rem aut si mavis
 fabulam narrantem Arrianum nosti, quod alias non Lib. III.
 Draconibus sed Corvis (auguralibus scilicet avibus)
 tribuit Strabo. At vero inter Ægyptios Dracones ac Lib. XVII.
 Serpentes, antiquis nummis effigiatos, nonnullos ad-
 huc videas, quos haud male ad ASPIDES, notas
 utique in eo tractu, referunt eruditi antiquarii, & cu-
 jus generis unam hic exprimendam duximus, signatam
 in Ægyptio Faustinae senioris nummo,

E majorum nempe Aspidum genere, quibus haud in-
 juria, ut vides, tumidam cervicem ac latum corpus cum
 Nicander tum Lucanus noster tribuunt; neque male
 eadem ad Ammiani descriptionem comparata, *quas* Lib. XXII.
omnes magnitudine & decore Aspis facile supereminens, nun-
quam sponte sua fluenta egreditur Nili. Neque tamen u-
 nius magnitudinis Aspis apud Ægyptios, cujus duo
 genera Strabo, tria Galenus, plura quoque Ælianus
 recenset, & quidem aliquas trium quatuorve cubito-
 rum; ad quas proinde haud male superior videtur re-
 ferenda. Præcipuo vero honore cultam Aspidem apud
 Ægyptios, ceu divinæ potentiae symbolum, liquet
 alias ex Plutarcho, ut non mirum sit proinde solitis De Isis &
 Cereris insignibus, Papavere nempe ac spica, eandem Ovid.
 hic ornata intueri. Quis vero foecundam frugibus re-
 gionem

gionem ignorat? aut ejus Metropolim (in qua procul dubio percussus hic & similes nummi) cum aliis rebus, tum frugum copia opulentam, juxta ^a Arrianum, ac ut ^b Ammianus loquitur, *alimentorum uberi copia circumfluentem* non audivit? Unde & alia mittam, & insertam Justiniani legem Codici Theodosiano ac Justiniano *de frumento Alexandrino*, & alibi in eodem Codice Theodosiano *Alexandrini status*, ceu commeatus frumentarii ex Alexandria Constantinopolim deferri soliti factam mentionem reperias. Quo spectant naves illæ *στρωγοὶ* apud Lucianum, quas similiter ex Ægypto in Italiam commeatum ejusmodi docet transportasse, *μίαν τ' ἀπ' Αἰγύπτου εἰς Ἰταλίαν στρωγοῶν*. Ut certe haud alio sit opus interprete, cur eadem urbs, vulgo in antiquis nummis, sub symbolo sedentis mulieris cum Cornucopia & duobus aut pluribus spicis adumbretur. De addito autem superiori Aspidi, præter Cereris insignia, peculiari capitis ornamento, agemus paullo infra. Sicuti vero pro Geniis, Oraculis, divinæ potentiae ac virtutis symbolis habitos vulgo Ægyptios Dracones ac Serpentes haud aliunde luculentius constat, quam ex hac ipsa Nummorum supellectile, sic aliis quoque gentibus frequentata eo nomine ac publico ære itidem signata eadem Draconum ac Serpentum symbola, abunde supra videbamus. Nec frustra Arabes quoque ab iis auguria captantes diximus, quos utique auguriorum non studiosos solum, sed inventores perhibet Clemens Alexandrinus. Hinc Draconem quoque spiris variis involutum suppeditat apud Ligorium, in inedito opere, nummus Arabum Δ Ο Υ Μ Α Θ Η Ν Ω Ν. Neque Romani, ut jam vidimus, alieni ab ea religione. Unde factum ut sequentibus etiam sæculis inter signa Romanorum militaria, præter Aquilas, recepti

* Lib. III.
πρ. αἰσθ.
b Lib. XXI.

In Navigio.

Lib. v. Stromat.

cepti etiam fuerint Dracones; qui summitati hastarum aptati, non minus in acie & in castris, quam cives in urbibus defenderent scilicet ac tutarentur. Res ex Vegetio, Ammiano, Claudiano aliisque jam nota. Volucres certe non minus ac priores illi, de quibus paullo ante agebamus,

Hi volucres tollunt Aquilas, hi picta Draconum

Colla levant, multusque tumet per nubila serpens.

Quo loco subiit mihi opportune Luciani memoria, qui ridet alicubi scriptoris belli Parthici ineptias, tradentis, à Parthis Dracones (non effigiatos jam sed vivos) contis adfixos & in altum sublato, procul in hostes coniectos, unde magna Romanorum strages orta esset. Addit vero Lucianus, Dracones Parthis signum esse multitudinis (hoc est militaris apud eos ordinis nomen) & quidem inde dictum, quod mille circiter Dracones vivos unus Draco regere aut formare soleat. Neque tamen carere plane exemplo haud absimile factum, ut testes alios mittam, liquet mihi ex Galeno, qui tradit virum quendam Carthaginensem in prælio cum Romanis, serpentibus ceu venenatis bestiis plenas ollas in hostes immisisse, & ita incautos multos oppressisse, neque enim tela ejusmodi in hostes mitti solita. Alias Aquila Draconem unguibus tenens, ut liquet ex Josepho, insigne olim fuit Spartanorum: quo signata erant illorum ad agnatos suos Judæos litteræ. Unde Aquilam etiam videas in Nummo horum Lacedæmoniorum Mediceo. Neque diversum ab eo fuisse symbolum Tyrannorum Ponti incolarum, arguit adhuc hodie eorum Nummus, in quo similiter Draconem in gyrum circumflexum ore gestat, cum inscript. ΤΥΡΑΝΩΝ. Aquilam alias ac Serpentem mutuo se respicientes videas in nummis Nicomediæ percussis cum effigie

Claud. III.

Conful.

Honor.

Quomod.

Confer.

Histor.

Lib. de

Theriaca

ad Pison.

pag. 460.

ch. Græc.

Basil.

Lib. Anti-

quit. XI.

cap. 8.

effigie Commodi. Non alatum jam vero ac sublimem, sed jacentem ac prostratum Draconem, mysticum nempe illum, exhibent Nummi Christianorum aliquot Cæsarum, Valentiniani Junioris, Libii Severi, Heraclii & aliorum, de quibus alio loco. Sicut autem Draconem divinitatis cujusdam ac salutis, ita P A G U R U M Sapientiæ, ut volunt, symbolum, brachiis expansis papilionem apprehendentem exhibent denarii Gentis Durmiæ apud Urfinum, præter Græcos aliquot Nummos apud Goltzium.

Et ne solum vel propitios, vel infestos illos Aëris, Sylvarum aut Nili etiam incolas commemoremus, DELPHINOS vero *Φιλαθρωπες* & *Oceani Cælique decus* prætereamus ingrati, quos tamen magna Nummorum copia, haud minus ac Siculum vel Carpathium pelagus, conspiciendos præbet. Neque vero obvios ibi hospites, aut aliunde satis notos, frustra me credas adlegasse. Negat enim Bellonius, tales esse Delphinos, quales visuntur in Marmoribus & Numismatibus antiquis, repando nempe corpore, & dorso incurvo, quamvis in reliquis figuram consentire fateatur. Plinius vero postremam illam repandi & inflexi dorso formam iisdem tribuit. Mirum autem, ut hoc dicam in limine, & vix ulli, opinor, quam Bellonio credibile, tot ac tam variis vetustatis monumentis male expressam figuram hujus piscis, obviam passim & familiarem in iisdem locis, in quibus illa auro, argento, ære calabatur. Innumeri vero sunt, in quibus, ut paullo ante monebamus, vel capita exornat Urbium & Insularum Siciliæ, Græciæ Asiæque Delphinus, vel occurrit ille Nepruni Tridenti involutus, vel ubi modo singuli, modo plures etiam numero signant aversam Nummi partem. Cuinam vero persuadebit Bellonius in hunc errorem constanter adeo